49-րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1559 Կ. ՊՈԼԻՍ ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍ 22 — 4 ՕԳՈՍՏՈՍ 1906 13 ՃԷՄԱԶԻԻԼ ԱԽԸՐ 1324 — 22 ԹԷՄՈՒԶ 1322

Journal Armenien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պապը Ալի Ճատտէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւնները ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افكار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی: اوهانس فرید
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղշ.	50 ղշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ «ՄԱՆԶՈՒՄԷ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Պէ՛տք է Բախտատոմս Գնել

Երկաթուղիի տոմսերուն վերջին վիճակահանութեանը առթիւ, շոգենաւային ճամբորդութեան մը մէջ խնդրոյ առարկայ դարձաւ սա հարցը թէ, պէ՞տք է բախտատոմս գնել։ Մէկ քանի անձինք բացարձակապէս հակառակեցան․ երիտասարդ մը մանաւանդ՝ որ վայելչօրէն հագուած էր ու խօսելու վարժ մէկը կը նկատուէր,

— Բոլորովին յիմարութիւն է, ըսաւ, բախտատոմս գնել ու սպասելը որ այդ թուղթի կտորը զինքը հարստացնէ։ Ասանկ գաղափար մը՝ բացարձակապէս ծուլութեան կ'առաջնորդէ ենթական։ Ալ ի՞նչ հարկ աշխատելու, ամէն մարդ թո՛ղ մէկ մէկ բրօմէս գնէ ու ոտքերը երկնցուցած պառկի, հարկաւ հարստութիւնը պիտի գայ գտնէ զինքը եթէ բախտաւոր է, իսկ եթէ բախտ չունի, ո՛րչափ ալ աշխատի տառապի, դարձեալ պիտի չկրնայ օձիքը ազատել թշուառութեան ճիրաններէն։ Անակնկալ կերպով հարստանալու այս մտածումն իսկ բաւական է մարդը աշխատութենէ պաղեցնելու։ Երբ մէկ օրէն միւսը երեսուն հազար ոսկիին տիրանալու հեռանկարը կայ, ալ ո՞վ կը յօժարի օրական տասը, քսան կամ հարիւր ղրուշին երեսը նայելու։ Հետեւաբար պէտք է ամէն մարդ իր աշխատութիւնը կրկնապատկէ ու գործը զարգացնելու գաղափարին միայն փարի, փոխանակ երկու միլիոնին մէջէն բախտ մը սպասելու։

Ուրիշ մէկ քանի ուղեւորներ ալ ձայնակցեցան փայլուն երիտասարդին, որ տարբեր ձեւերու տակ առաջ մղեց իր հակաբախտատոմսական տեսութիւնները, մինչ սա եզրակացութեան յանգելով թէ, յիմարութիւն, ծուլութիւն, անխոհեմութիւն է բախտատոմս գնելը եւ թէ՝ մարդ միայն իր աշխատութեան պէտք է վստահի հարուստ ըլլալու համար։

Տարէց ուղեւոր մը որ արտաքին տեսքով հասարակ երեւոյթը ունէր, խօսակցութեան առաջին շրջաններէն ի վեր պահած լռութիւնը խզելով,

— Ներեցէ՛ք պարոն, ըսաւ երիտասարդին, դուք երբեք չքաւորութեան ենթարկուա՞ծ էք, դրամին կարօտը քաշա՞ծ էք։

Այս լուրջ հարցումը անակնկալի բերաւ երիտասարդը որ վայրկեան մը տատամսելէ ետք,

— Ո՛չ, պարոն, պատասխանեց, երբեք չքաւորութիւն տեսած չեմ։

Կը մաղթեմ որ ասկէ ետք ալ չը տեսնէք զայն, յարեց հասարակ, չքաւորութիւնը սոսկալի բան է, մանաւանդ՝ երբ մարդ նախապէս հարուստ ըլլալէ ետք, աղքատ իյնալու դժբախտութիւնը ունենայ։ Արդ, քանի որ չքաւորութեան վրայ գաղափար չունիք, ներեցէք որ դիտել տամ ձեզ թէ բախտատոմսերու մասին ձեր յայտնած գաղափարները անվիճելի չեն։ Այդ թուղթերը հարուստները չէ որ կը գնեն, անոր յարողները աւելի ժողովրդեան միջնակարգ ու աղքատ դասակարգն է։

— Այո՛, կրկնեց երիտասարդը, գիտեմ որ այնպէս է ու ես բախտատոմսը պատճառ կը նկատեմ հասարակ դասակարգին դժբախտութեան․ Նախ որ խեղճերը իրենց ապրուստէն խնայելով դրամ պիտի հասցնեն, երկրորդ որ անոր յուսալով՝ աշխատութենէ պիտի պաղին ու ծուլութեան ենթարկուին։

— Ահաւասիկ այս կէտին վրայ է որ կը սխալիք, յարեց հասարակ, ես իմ կեանքս ու նիւթական դիւրակեցիկ վիճակս բախտատոմսերուն կը պարտիմ․ եւ ո՛րչափ ալ պատշաճութեան հակառակ ըլլայ, չեմ կրնար լուռ մնալ ու չպաշտպանել զանոնք, երբ ո՛ եւ է մէկը աննպաստ կարծիք յայտնէ անոնց նկատմամբ։

— Ուրեմն մեծ պարգե՞ւ մը շահած էք վիճակահանութենէն։

— Ո՛չ պարոն, պարգեւ շահած չեմ․ ընդհակառակը շատ դրամ վճարած եմ բախտատոմսերու, նիւթական այնպիսի անձկութեան մը մէջ, երբ հինգ կամ տասը ղրուշը մեծ պակաս մը կը բանար ելեւմտացոյցիս մէջ։

— Ուրեմն ի՞նչպէս երախտապարտ կը մնաք անոր։

Տարէց ուղեւորը գլուխը երերցնելով,

— Անպատշաճ մի՛ նկատէք, ըսաւ, երբ առանց նախապէս ներկայացուելու, առաջին պատահական տեսակցութեան մը մէջ իմ կենսագրութիւնս ընել ձեռնարկեմ․ խնդիրը սկզբունքի մը շուրջ կը դառնայ, որուն անհուն շնորհները վայելելէ ետք, անհրաժեշտ պարտականութիւն կը սեպեմ ինծ՝ աշխարհի չորս կողմը՝ անոր ի նպաստ խօսելու։ Այսօր գործէ քաշուած մէկն եմ ես ու խնայողութեանս արդիւնքով կ'ապրիմ բաւական գոհացուցիչ պայմաններու տակ։ Երիտասարդութեանս առաջին շրջաններուն մէջ ալ նոյնքան հարուստ էի ու բարեկեցիկ, առեւտրական ձախողուածներ սակայն՝ միանալով անփորձութեանս՝ յանկարծ փճացուցին ամբողջ ունեցածս ու պահ մը օրուան ապրուստս իսկ մտածելու հարկին մէջ գտնուեցայ։ Դժբախտութիւնը կը հալածէր զիս եւ ո՛ր կողմ որ դիմէի միշտ անանցանելի պատ մը կ'ելլար առջիս։ Ի՞նչ ընէի, ի՞նչպէս ապրէի, գլուխս ո՛ր քարին զարնէի, ցաւալին այն էր որ չտարբ՝ դեռ տեղեակ չէին իմ բուն ներքին կացութեանս, ու արտաքին երեւոյթէս դատելով միշտ միեւնոյն բարեկեցիկը կը կարծէին ու անոր համեմատ վարմունք կ'ակնկալէին ինծմէ։ Այս պարագան ա՛լ աւելի վիշտ կը պատճառէր ինծ եւ մերթ այնչափ կը վիրաւորէր արժանապատուութիւնս որ, կ'ստիպուէի քսակիս յետին բնիոնն անգամ ուրիշներու համար վատնել։ Իրաւ է որ ունեւոր մը ասանկ յիմարութիւն չի կրնար գործել, սակայն տնանկ մը որ հակառակ իր ինկած վիճակին, դեռ կ'ուզէ երեւոյթները փրկել, ամէնէն անհեթեթ, աներեւակայելի յիմարութիւններն անգամ կրնայ ընդգրկել, մինչ մտրակուած՝ իր մէջը եռեւեփող մտափառութենէն։ Այսպէս օր աւուր ա՛լ աւելի կը վատթարանար վիճակս ու ամէն յոյս կը կորսուէր շուրջս։ Ամիսներով ոսկիի երես չէի տեսներ ու ընտանիքիս հազիւ չոր ապրուստ մը կրնայի հայթայթել անկէ ասկէ պարտք ընելով ու տնական զարդեղէններն ու կարասիները իրենց կէս գինով ծախելով։ Ի՞նչ պիտի ըլլար այս անստուգութեան վախճանը, մինչեւ ե՞րբ պիտի քաշկռտէի կեանքս․ մութ մտածումներ սկսած էին պաշարել միտքս որ մերթ ընդ մերթ հակումներ կը ցուցնէր անձնասպանութեան։ Բնաւորութեամբ յոռետես մը չէի թէեւ, բայց թշուառութիւնը այնքան խտուպարփակած էր զիս որ անկէ ազատելու ո՛ եւ է նշոյլ չէի նշմարեր ու օր աւուր հալ ու մաշ կը դառնայի միշտ աւելի մօտենալով անձնասպանութեան գաղափարին։ Օր մը երբ ամէն կողմէ յոյսս կտրած՝ գլխիկոր կ'անցնէի Պահճէ Գաբուի սեղանաւորներուն առջեւէն, հոն բախտատոմս ծախողներու շաղակրատ ծանուցումները լսելով, շունչ մը առի։ Շահող թիւը վեց հարիւր հազար Ֆր. պիտի ստանայ, կը պոռար ծախողը, այս պարագան ազդեց վրաս, ո՛վ գիտէ, կրնար բախտը այս կողմէն ժպտիլ, ի՞նչու փորձ մը չընէի, ամէն օր ըրած այլազան դիմումներս ալ նոյնչափ հաւանականութեան վրայ չէի՞ն հիմնուած․ ինչո՞ւ յոյսս այնինչ սեղանաւորին կամ վաճառականին վրայ դնէի ու բախտատոմսի մը վրայ չկրնայի դնել։ Որոշումս տուի, անմիջապէս մօտեցայ սեղանաւորին, առաջին անգամ պատահած բախտատոմսը առի սեղանին վրայէն, կնիքներուն ուշադրութիւն ըրի որ կեղծ չըլլայ, բովանդակութիւնը կարդացի որ կը խոստանար 7½ ղրշ․ի փոխարէն տալ վիճակահանութեան ամէն իրաւունքները, զորս ունէին երկաթուղիի մայր պարտաթուղթերը, ալ չկրցի համբերել, բացի քսակս, ամբողջ հարստութեանս կէսը 7½ ղրշ․ վճարեցի ու բախտատոմսը գրպանելով տուն վերադարձայ։ Հիմա աւելի ուրախ, աւելի զուարթ կ'զգայի զիս, յուսահատութեան ճնշող բեռը մասամբ վերցած էր վրայէս, թէեւ հեռաւոր, սակայն հաւանական յոյս մը ունէի վերջապէս, յոյս մը որ նմանօրինակ յոյսերու ամէնէն արժէքաւորն ու թանկագինն էր։ Այլեւս ես ալ իրաւունք կ'զգայի ապրելու, կռուան մը գտած էի ոտքիս, յենակէտ մը ունէի որ ամէն յոյս կը ներշնչէր։ Անոնք միայն որ դժբախտութեան ու յուսահատութեան ծայրայեղութեանն հասած են, այո՛, անոնք միայն կրնան գնահատել յոյսի մը արժէքը։

Հասարակ յանկարծ ոգեւորուեցաւ, մազերը ցցուեցան, մարած աչքերը նոր փայլ մը առին ու ճարտար յորդումով մը,

— Պարապ տեղը չէ որ, ըսաւ, յոյսը հաւատքի մասը նկատուած է ամէն կրօնքի մէջ ալ, արդեօք յոյսէն մեծ կռուան մը կա՞յ ո եւ է դժբախտութեան մէջ տուայտող մահկանացուի համար։ Եթէ յոյսը չըլլար, քանի՛ քանի՛ ընտանիքներ փճացած պիտի ըլլային հիմա, քանի՛ քանի՛ առեւտրական տուներ հիմնայատակ կործանած պիտի ըլլային, քանի՛ ճարտարարուեստներ կիսատ պիտի մնային։ Եւ գնած բախտատոմսս այդ թանկագին յոյսն էր որ կը ներշնչէր ինծ իմ մահամերձ զգացումներուս մէջ․ Ալ չէի քաշուէր, բախտատոմսը գրպանս էր, ո՛վ կրնար երաշխաւորել որ մէկ քանի շաբաթէն երեսուն հազար ոսկինոց մարդ մը պիտի չըլլայի․ այս մտածումը փոխանակ ծուլութեան մղելու, աւելի համարձակութիւն կը ներշնչէր ինծ ամէն ծակ ու ծուկ մտնելու եւ ապրուստի միջոց մը հայթայթելու։ Օրերը կ'անցնէին ու ես հարստութեան հեռապատկերովը ոգեւորուած, բնաւ չէի խորհեր այլեւս անձնասպանութեան վրայ ու նմանը չտեսնուած համարձակութեամբ մը նոր ասպարէզներու հետամուտ կ'ըլլայի։

Ուղեւորներուն բանգէտները հասարակին շուրջ հաւաքուած, խոր ուշադրութեամբ կ'ունկնդրէին անոր, որ շարունակելով,

— Դուք ամէնքդ ալ գործի մարդիկ էք, ըսաւ, եւ գիտէք որ անխոնջ հետապնդում մը, ուշ կամ կանուխ իր բարերար արդիւնքը կ'ունենայ առեւտրական հրապարակին վրայ, բաւական է որ ենթական արիութիւնը ունենայ անձանձիր աշխատելու։ Բախտատոմսը տուաւ ինծ այդ արիութիւնը եւ ամիս մը ետք, շատ աննշան գործ մը ձեռք անցուցի․ Թէեւ վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ ու ես բան մը չշահեցայ ուղղակի, սակայն եօթնուկէս ղրուշնոց բախտատոմսը անուղղակի կերպով յոյս ծնցուց մէջս, աշխատելու նոր կորով մը ներշնչեց ու փրկեց զիս յուսահատ անձնասպանութենէ մը։ Երկրորդ բախտատոմս մըն ալ գնեցի, միշտ յուսալով որ եթէ առաջին անգամուն չժպտեցաւ, այս վիճակահանութեան անպատճառ պիտի յիշէ զիս բախտը ու մեծկակ պարգեւ մը շնորհէ։ Միւս կողմէ անշուշտ գործս ալ կը շարունակէի, միշտ անոր առաջացումը կէտ նպատակի ունենալով։ Այսպէս երկու տարի կաղն ի կաղն ապրեցայ, ամէն օր յենակէտ ունենալով վիճակահանութեան մեծ պարգեւը, որ սակայն բնաւ չմօտեցաւ ինծ։ Այս ժամանակամիջոցին մէջ սակայն չմոռնամ ըսել որ հետզհետէ չակերի գործս ու զայն զարգացնելով գոհացուցիչ վիճակի մը հասցուցի։ Արդ երբ հիմա տեսայ որ դուք բախտատոմսերուն հակառակ կը խօսիք, երբ բարերարեալը անոնց՝ չկրցայ լուռ մնալ ու հակառակ պատշաճութեան օրէնքին, չխոստովանիլ թէ ի՛նչպէս այդ թուղթերուն կը պարտիմ կեանքս, հարստութիւնս ու գոյութիւնս։

Երիտասարդը, որ չէր ուզեր տեղի տալ,

— Դուք բացառութիւն կը կազմէք պարոն, առարկեց, ո՛ւր գտնալ ձեզի պէս խելքը գլուխը մէկը որ գիտնայ կշռել բուն արժէքը բախտատոմսերուն, հասարակ ժողովուրդը երբ անգամ մը իր մէջ հարստանալու յոյսը գոյացնէ, զեղխութեան ու ծուլութեան կուտայ զինքը։

— Ամենեւին, տեսնուած չէ մէկը որ բախտատոմսը գնէ, ու բանը գործը ձգած վիճակահանութեան մեծ պարգեւին սպասէ։ Ես բնաւ չեմ ջատագովեր անանկ մարդիկը որ վիճակահանութիւններու եռեւէն կը վազեն ու իրենց քսակը կը դատարկացնեն մէկ օրէն միւսը հարստանալու յոյսով։ Ասիկա պարզապէս յիմարութիւն է, իմ պաշտպանած դատս՝ բախտատոմսին ներշնչած յոյսն է միայն․ եթէ յուսահատներ, անձնասպաններ, սեւամաղձեր, իրաւ կամ սուտ յոյսի հիւլէ մը ունենային իրենց մէջ, բնաւ պիտի չդիմէին անձնասպանութեան ոճիրին, հետեւաբար բախտէն զրկուածները, չարքաշութիւնով ապրողները տառապանքով դրամ շահողները անհրաժեշտ է որ երկու ամիսը մի միայն մէկ բախտատոմս գնեն ու առ առաւելն տասը ղրուշի վճարումով մը թէ՛ յուսալից ապրին ու թէ իրենց բախտը փորձեն։ Հաւատացէք որ յուսահատ տառապելուն ու յուսալից ապրելուն մէջ ահագին տարբերութիւն կայ, յուսահատը կեանքէ հրաժարած, ընկճած, մարդկութենէ ելած քաշկռտուող մը մեռելական երեւոյթը ունի, մինչդեռ յուսալիցին երեսին ամէն բան կը ժպտի, աշխատութիւնը չազդեր վրան, երիտասարդական կորով մը կը պարուրէ զինք եւ ո՛ր կողմ ալ ձեռք երկնցնէ, ջանասէր ու աշխոյժ, ամէն բան իրեն նպաստաւոր կը կարծէ։

Վէճը շարունակուեցաւ դեռ երկու ընդդիմախօսներուն միջեւ, բայց ունկնդիրներուն ամէնքն ալ հասարակին իրաւունք տուին, որ այնչափ արտասովոր եղանակով կը շեշտէր յոյսին փրկարար արժէքը կեանքի դառն ելեւէջներուն մէջ։ Եւ ո՛վ չէ ունեցած իր կեանքի ընթացքին մէջ այնպիսի վայրկեաններ, ուր բոլորովին զզուելի աշխարհ ու ամէն բան մութ երեւնայ աչքին, ամէն մարդու չէ տրուած անշուշտ տոկուն նկարագիր ունենալ եւ այսպիսի չար սահաթները արհամարհանքով անցնել։ Ասանկ վճռական ժամերու համար ի՛նչ մեծարժէք է յոյսի տկար նշոյլ մը։ Բախտատոմսը ահաւասիկ նիւթական այս դառն տառապանքներուն մէջ է որ պիտի կրնայ իր յոյսը ցոլացնել յուսահատներու սրտէն ներս, ինչ որ իր նիւթական արժէքին հազարապատիկը կը բարձրացնէ իր դերը։

ԿԵԱՆՔԻ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՆԱԶԻԿ

Հիմա որ ա՛լ կամաց կամաց ցանցառցուցեր եմ գիշերային պտոյտներս, որոնց համար այնքան հոգի կուտայի առենօք, հին յիշատակներս քրքրելու եւ հետեւաբար հին օրերուս քաղցր յուշերուն վերադառնալուս, մէկէ աւելի դասեր, իրադարձութիւններ կը գտնեմ անոնց մէջ, որոնցմով չէի հետաքրքրուած երբեմն, զուարթ ու շէնշող բնաւորութեանս բերումով։

Սիրուած բարեկամի մը պէս, զոր ճամբան արագ գացած ատենդ չես կրնար տեսնել, եւ որ ետքը կ'անդրադառնաս անոր բարեւը առած չըլլալուդ, ես ալ յետադարձ մտքի շարժում մը կ'ունենամ երբեմն, անդրադառնալով այն պատկերներուն զորս տեսեր էի այդ թափառումներու պահուս, եւ որոնց քովէն անցեր գացեր էի․ կեանքի իրերը լաւատես ակնոցով տեսնելու անհոգ փիլիսոփայութիւնով։ Ու բոլոր այս յիշատակներուն մէջ, երբ կարկառուն բարձրաւանդակ մը, պատահմամբ իր անունը լսելս միտքս կը բերէ այն տպաւորութիւնը — տպաւորութիւններուն ամէնէ՛ն խորունկը — զոր ունեցեր էի առաջին անգամ զինքը տեսնելուս։

Ասկից վեց տարի առաջ։

Գիշեր մը, շատ մը ուրիշ գիշերներու պէս, նորէն ընկերովի ժողվուեր էինք գարեջուրի բաժակներուն շուրջ․ ամէն ատենուան պէս նորէն սիրեր էինք թաղել մեր մտմտուքները ու ցաւերը ալքոլային անուշ պատրանքներուն օրօրին տակ եւ զուարթանակ կը կատակէինք, կը խնդայինք։ Ոչ ոք մնացեր էր արդէն գարեջրատունը․ սպասարկուներուն դանդաղ ու յոգնած քայլերը լռիկ կը սահէին մեր շուրջը, մեր ամէն հրամանին մտապատրաստ։ Կ'ապրէինք։ Հովը ուժգնօրէն կ'ոռնար արդէն դուրսը, մեր ալքոլէն տաքցած մարմիններուն ցնցող ազդարարութիւնը տալով կարծես դուրսի ցուրտին ու փուքին։ Պզտիկ ճաինչ մը, ու գլուխները ամբողջ կը դառնան դրան կողմ։ Վախնալով դողալով, վրան գլուխը թաց՝ խխում ինը, տասը տարեկան աղջիկ մըն է ներս մտնողը։ Վրայ գլուխ չկայ․ հովէն ցիրուցան, թափած թափթփած մազերուն ջուրի ցօղերը իրենց ադամանդի փայլը կը խաղցնեն, օդային կազերու հիւանդաբոյր լոյսին տակ։ Հագած շրջազգեստին փէշերը, որոնք մինչեւ ծունկերը հազիւ հազ կ'իջնեն, ցեխով թաթխուեր թրջուեր են․ պլուզը, հակառակ իր կրկնակի սեղմումներուն, տակաւին թոյլատու է իր մէջ պարունակելու այս ազազուն մարմինին նման հինգ վեց մարմիններ։ Սեղանին քով կը կենայ, ձեռք երկնցնելով․ գլուխը ծուռ է, չարչարուած Քրիստոսի անուշ գլուխ մը։

— Ի՞նչ է անունդ, կը հարցնէ իրեն մեր ընկերներէն մէկը։

— Նազիկ։

Ի՛նչ ալ աղուոր անուն․ իր նուրբ դիմագիծերը, որոնք տակաւին չեն եղծուած թշուառութեան ամենակալ ճիրաններէն, ի՛նչ ալ անուշ կը յարմարի իր քաղցր անունին նրբութեան, ինք ալ ճագիկ իր անունին նման։ Դեռ խակ է արհեստին մէջ կը դիտեմ, այս ալ վաղը մէկալնոր իրեն հասակակից մուրացիկներու պէս, սովորութեան ու կարօտութեան երեսէն, պիտի տայ վրայ իր ունեցած այնքան քաղցր ամօթխածութիւնը որ սիրտս կը խածնէ․ Հինգ տասը փարա կը տրուի ու կը ճամբենք։

Դողալով դողդղալով կը հեռանայ, կամացուկ մը դուռը կը բանայ ու քալելէ աւելի կը սպրդի դանէն դուրս, յանցանք մը գործող տղու ամօթխած վախկոտութիւնով։ Ընդերկար ակնարկս կը մնայ յառած իր եւեւէն։

Ո՛ւր պիտի երթայ, ի՛նչ պիտի ըլլայ վաղը միւս օր ասիկա կեանքի մէջ․ տարիները պիտի անցնին, տեսած ցաւութիւնն ու շքեղութիւնն զինքը պիտի գրաւեն, եւ երբ նախաբոյս կլորութիւններուն ընձիւղիլը զգայ իր կուրծքին վրայ, շատ աւելի հեշտ պիտի գայ իրեն տարբեր միջոցներով դրամ շահիլը քան սա տարիքին նման ասոր անոր ձեռք երկնցնելը։ Մարդկային եսասէր բնաւորութիւնը շատ դիւրաւ պիտի գիտնայ շեղեցնել այս մանուկը ուղղութեան ճամբէն, հեշտանքի թեւերուն վրայ վերամբարձ, անգիտակ պիտի լքէ ինքզինքը այդ հեշտութեանց որոնց գլխաւոր դրդիչը իր իսկ երիտասարդութիւնը պիտի ըլլայ, եւ օր մըն ալ պիտի անցնի փըճանայ լուռ ու անշշուկ, ճիշդ իր ծնունդին նման աննշմար։

Ու դարեր պիտի կրկնուին միշտ կեանքի այդ կատակերգութիւնները։ Սերունդներ սերունդներու պիտի յաջորդեն, եւ կեանքը լեցուն պիտի ըլլայ միշտ ասանկ տխրագին դրուագներով, որոնցմով կազմուած է արդէն, եւ որոնց խոլութիւնն ամբողջութիւնն իսկ է։

ԼԵՒՈՆ ՇԱԹՐԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ։ — Մ․ Քայեօ, որ քանի մը տարի ելմտական նախարար էր Մ․ Վալտէք-Ռուսոյի վարչութեան տակ, շահեկան յօդուած մը կը հրատարակէ Մաթէնի մէջ սա՛ վերնագրով․ — «Ֆրանսա՝ Տնտեսական Պատերազմի մը սպառնալիքին տակ»։ Իր առաջին կէտը սա՛ է թէ ազգային պատերազմները շատ հաւանական է որ մղուին աւելի առեւտրական քան թէ քաղաքական մրցումի պատճառաւ։ Տէրութեանց ցեղային հպարտութեան դէմ արհամարհանքը ըստ ինքեան բաւական չէ բանակներ շարժման մէջ դնելու համար․ դրպանի քսակներուն շահուն դէմ եղած ծանր միաս մը աւելի պիտի կշռէ պատերազմի նժարին մէջ։ Վերջերս զինաթափութեան խնդրոյն վրայ խորհողները ըստ բաւականի նկատողութեան չառին այս կէտը։ Իրենց նպատակին աւելի շուտ կրնան հասնիլ, եթէ աշխատին վերջ մը տալ տնտեսական շփման, որ ապագային կը սպառնայ միասնակ խաղաղութեան։

Եւրոպայի ներկայ տնտեսական իրաբանգումին արմատը, կ'ըսէ Մ․ Քայեօ, ա՛յն նախայարձակ մաքսային դրութիւնն է, որ շատ առաջ գացած է Գերմանիոյ մէջ։ Այդ երկիրը՝ գոհ չըլլալով իր սեփական ներքին հրապարակներուն մէջ գլխաւոր տեղը իրեն վերապահելու համար ձեռք առած միջոցներէն, — միջոցներ՝ զորս բոլորովին կ'արդարացնէ Մ․ Քայեօ — այլ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական մեծամեծ ընկերութիւններ (Քարթէլ, Թրըսթ) կը կազմէ գաղթային շահաստանները իւրացնելու։ Ասիկա առեւտրական շահերուն դէմ պատուար մը քաշելէ աւելի բան մըն է։ Այս դրութիւնը նախայարձակ եղած է, եւ գործիք մը եղած է քաղաքական եւ առեւտրական մրցակցութիւն առաջ բերելու։ Եւ Մ․ Քայեօ կը յայտարարէ թէ այս բանին պատասխանատուն է Քարթէլի (ամերիկեան Թրըսթին պէս) դրութիւնը։ Առեւտրական այս հզօր սէնտիքաները ծանր կը կշռեն գերմանացի սպառողին վրայ, եւ առով կը յաջողին շատ աժան գիներ առաջարկել արտասահմանի մէջ իրենց վաճառականութիւնը առաջ քշելու համար։ Ներքին հրապարակին վրայ սուղ կը ծախեն, արտաքին վաճառականութեան մէջ աժանագին յաջողելու նպատակաւ։ Առաջին տեսութեամբ, այս դրութիւնը գերման սպառողին աննպաստ իսկ արտաքին սպառողին նպաստաւոր կը թուի։ Կրնայ առաջին անգամ պահ մը այնպէս ըլլալ, կ'ըսէ Քայեօ, բայց շարունակելով ցոյց կուտայ թէ Գերմանիա նպատակ ունի անգլիական եւ ֆրանսական գաղթային հրապարակներուն վրայ ոչ միայն պարզապէս առեւտրական ազդեցութիւն մը ձեռք բերել, այլ բոլորովին կուլ տալ այդ հրապարակներուն վաճառականութիւնը, տնտեսապէս ինք միայն օգտուելով ա՛յնպիսի գաղթային երկիրներէ, որոնց վրայ անգլիական եւ ֆրանսական դրօշը կը ծածանի։ Հոլանտա եւ Պելժիա կրնանք իբրեւ օրինակ մէջ բերել, կը շարունակէ Մ․ Քայեօ։ Այսօր այդ երկու Տէրութեանց հրապարակները ողողուած են գրեթէ մեծ մասամբ գերմանական վաճառքներէ։ Գերմանիա հիմա կ'աշխատի գերմանական մաքսային միութեան մէջ մտնել Պելժիան եւ Հոլանտան։

Մ․ Քայեօ առաջինը չէ որ վտանգը մատնանիշ ընող, բայց նախորդ ելմտական նախարարը ի վեր կը հանէ նաեւ Աւստրիոյ վաճառականութեան ջանքերը, յայտարարելով թէ գերմանական Քարթէլին դրութիւնը հոն ալ սկսած է ծաղկիլ։ Օրինակ կը բերէ Աւստրիոյ բռնած ընթացքը Սերպիոյ ամբողջ վաճառականութիւնը ձեռք անցընելու համար։ Կը պարտաւորէ Սերպիան որպէս զի իր ներքին բոլոր պէտքերը աւստրիական հրապարակին վրայ դնէ, եւ այս պայմանով միայն ինք կը յօժարի սերպիական արջառներուն արտածութեան առջեւ բաց պահել իր մաքսային սահմանագլուխը։ Խնդիր է թէ Անգլիա եւ Ֆրանսա պիտի ուզե՞ն արդեօք վերջնապէս իրենց գաղթային եւ առեւտրական շահերը Գերմաններուն եւ Աւստրիացիներուն թողուլ։ Անգլիա սկսած է ըմբռնել թէ գերման առեւտրական մրցակցութիւնը հետզհետէ կը փճացնէ իր ճարտարարուեստները, եւ պիտի պարտաւորուի ինքզինքը պաշտպանել Քարթէլի դրութեան դէմ։ Ֆրանսա ինք ի՛նչ պիտի ընէ այս պարագաներուն մէջ, իր առեւտրական կենսական շահերը պաշտպանելու համար։ Ինչպէս յայտնի է, ֆրանսական վաճառականութիւնը ո՛չ կ'աւելնայ եւ ոչ կը նուազի։ Ֆրանսա պարտաւորուած է ջանք ընել առաջ երթալու համար, կամ անխուսափելի կերպով ետ երթալ։ Երկու ճամբայ բացուած են իրեն առջեւ։ Կրնայ ընդգրկել գերմանական դրութիւնը, կամ Անգլիոյ հետ ձեռք ձեռքի տալ տնտեսական համաձայնութիւն մը կնքելու, եւ իրենց վաճառականութեան միջոցները աւելի զօրացնելու նպատակաւ։

Մ. Բայեօ կը յարէ թէ առաջին ճամբան ըլլալիք բան չէ։ Ֆրանսայի մէջ Թրըսթները կամ Քառթէլները ապօրինի են և ֆրանսական ժողովուրդը չի կրնար հանդուրժել որ ներքին հրապարակը իւրայնին մեծամեծ դրամագլուխներով կազմուած հսկայ ընկերակցութիւններ։ «Հետեւաբար մէկ բան միայն կը մնայ ընել մեզի։ Մինչ աւելի մօտենալ Անգլիոյ, որովհետեւ անիկա միայն կրնայ օգնել մեզի մրցելու հարկ եղած կերպով գերմանական վաճառականութեան մրցումին դէմ, մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնելով Քարթէլներուն դէմ։ Ասիկա շատ դժուար գործ մը չէ, և անգլօ-ֆրանսական առեւտրական պայմանագրութեան մէջ պարզ յօդուած մը կը բաւէ ի գլուխ հանելու համար զայն։» Միեւնոյն առեն Մ. Բայեօ կ'ըսէ թէ Ֆրանսա պէտք է սերտ առնչութեան մէջ ըլլայ եւրոպայի փոքր Տէրութեանց Պելժիոյ և Հոլանտայի հետ, արգիլելու համար անոնց կուլ տրուիլը Գերմանիոյ կողմէ, և եթէ Ֆրանսա և Անգլիա առեւտրական նոյն օրինակ միջոցներ ձեռք առնեն Գերմանիոյ դէմ, այս վերջինը անտրճանաբար պիտի մեղմացնէ իր մաքսապաշտպան դրութիւնը։ Ասիկա հաշտարար քաղաքականութիւն մը պիտի ըլլայ, տնտեսական չփումէ առաջ եկած դժուարութիւնները բառնալու համար Մեծ Տէրութեանց մէջտեղէն, և ճամբայ պատրաստել տնտեսական զինընկէցութեան համար։

ԹՐԱՆՍՎԱԼԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ. — Գաղթային Պաշտօնատան ելմտայոյցին խորհրդակցութեան առթիւ արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Չըրչիլ Ներսփ. Ժողովին առջեւ պարզեց կառավարութեան ծրագիրը Թրանսվալի նոր վարչութեան մասին։ Կառավարութիւնը մտադիր է Թրանսվալի մէջ հաստատել 69 անդամներէ բաղկացեալ օրէնսդիր մարմին մը։ Այս մարմինին 34ը պիտի ընտրուին հարաւային Ափրիկէի քաղաքներէն, 6ը Բրեթօրիայէն և 28 Ռանտի միացեալ քաղաքներէն։ Բաց աստի, երկրորդ Ժողով մըն ալ պիտի հաստատուի, որուն համար ալ 15 անդամներ պիտի ընտրուին։ Չըրչիլ յայտարարեց թէ չունիր գուշակութիւն մը ընել ընտրութեանց արդիւնքին վրայ, բայց կը յուսայ թէ աստուածային շնորհ մը պիտի ըլլայ հարաւային Ափրիկէի համար, երբ հոն հաստատուի պօէրական և անգլիական տարրերէն համերաշխ դաշնակցային վարչութիւն մը, որուն գլուխն ալ դրուի չափաւոր տրամադրութիւններով մարդ մը։ Թրանսվալի մէջ Անգլիացիք կրնան մեծամասնութիւն մը ապահովել ընտրական իրաւունքին գործադրութեամբ։ Այս նոր վարչութիւնը պիտի որոշէ թէ հա՞րկ է չինացի հանքային գործաւորներ բերել Հարաւային Ափրիկէ և թէ այս առորքը գերութիւնը վերահաստատել չի՞ նշանակեր Հարաւ. Ափրիկէի մէջ։ Վարչութիւնը գոնէ պիտի աշխատի որ աշխատութիւնները գերիի նկարագիր մը չունենան։ Չըրչիլ յայտարարեց նաեւ թէ Թրանսվալի առաջին խորհրդարանին առաջին նստաշրջանին փակումէն վերջ Թրանսվալի երկրորդ Ժողովին անդամները պիտի ընտրուին քուէարկութեամբ. Խորհրդարանին անդամները Թոշակ պիտի ստանան, այրերը միայն քուէ տալու իրաւունք պիտի ունենան։

Նախորդ պահպանողական Դահլիճին գաղթային գործոց նախարար (Չէմպըրլէնի յաջորդ) Սըր Ալֆրէտ Լիթլթըն պախարակեց կառավարութեան ծրագիրը, դժգոհ և անյարմար համարելով զայն, հարաւային Ափրիկէի մէջ իբրեւ մնասակար ցոյց տալով անգլիական շահերուն։ Ատենաբանը պահանջեց որ կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը դարձնէ Հարաւային Ափրիկէի ընդհանուր կացութեան և ցեղային կռիւներուն վտանգին վրայ, և ակնարկութիւն ըրաւ Բարեյուսոյ գաղթավայրին մէջ բնիկ հոլանտական տարրին մեծամասնութեան և բնիկներուն կացութեան։ Բարեյուսոյ Հոլանտացիք եւս, ըսաւ, պիտի աշխատին Պօէրական տարրը զօրացնել Թրանսվալի մէջ։ Ցետոյ յիշեցուց թէ օրին մէկը սահմանակից գերման գաղթավայրէն վտանգ կը սպառնայ անգլիական Հարաւային Ափրիկէի դէմ։ Տամարալանտի մէջ, ըսաւ, 15,000 գերման զօրքեր կան, բազմաթիւ Պօէր կամաւորներէ զատ։ Այսչափ զօրք միմիայն Հէրէրօներուն դէմ կռուելու համար չեն, ինչպէս յայտարարուեցաւ գերման Ռայխսթակին մէջ, երբ վարչապետ Պիւլով կոմս ըսաւ թէ 5000 զօրք հոն աւելի կը պահուի միշտ։

Սըր Չարլզ Տիլք յոյժ վտանգաւոր համարեցաւ Լիթլթընի բանախօսութիւնը, և ծաղրեց անոր յայտնած կարծիքեալ վտանգը թէ օրին մէկը գերման զօրքերը յարձակում մը պիտի ընեն Նամաքուալէնտի ճամբով։

Նախորդ վարչապետ Պալֆուր զարմանք յայտնեց թէ անգլիական կառավարութիւն մը գոհացուցիչ կրնայ նկատել ա՛յնպիսի ծրագիր մը, որ յայտնապէս վտանգաւոր է անգլիական շահերուն։ Կառավարութիւնը, ըսաւ, ասանկ ծրագիրով մը օծիքը ազատել կ'ուզէ Հարաւային Ափրիկէի տնտեսական դժուարութիւններէն և գործաւորական խնդրէն։

Վարչապետ Սըր Հէնրի Քէմպըլ Պէններմէն յայտարարեց թէ իր խորհրդարանական փորձառութեան ընթացքին մէջ երբեք այսքան անարժան, անիմաստ և անհայրենասէր բանախօսութիւն լսած չէր, որքան նախորդ վարչապետին բանախօսութիւնը։ Վարչապետին այս յայտարարութենէն ետքը, որ յաղթումներու առիթ տուաւ, Թրանսվալի նոր վարչութեան մասին կառավարական ծրագիրը ընդունուեցաւ 83ի դէմ 316 ձայնով։

ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ. — ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ. — Պէններմէնի Դահլիճը Թրանսվալի վարչային նոր կառավարութեան օրինագծին ընդունելութեան յաղթանակէն վերջ, դպրոցական օրէնքին յաղթանակը եւս տարաւ։ Նայէ Ֆրայէ Բրեսէ հետեւեալը կը գրէ. —

Անգլիոյ մէջ խորհրդարանական նստաշրջանը իր վախճանին կ'հրագէ։ Քիչ ատենէն երկու ժողովներուն անդամները վայրի բաղի որսորդութեան պիտի երթան։ Զորս ամիսէ ի վեր անընդհատ հետաքրքրութեամբ վիճաբանուած դպրոցական օրինագիծը Երեսփ. Ժողովին մէջ ստուար մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ Բշ. օր.։ Դըպրոցական ծրագիրը, որ նոր Խորհրդարանին այս առաջին նստաշրջանին ամէնէն կարեւորն է, աւելի երկար է քան 1870ի և 1902ի իր նախորդ ծրագիրները։ Նոր Օրէնքը Անգլիոյ մէջ կը հաստատէ բոլոր յարանուանութեանց համար հաւասար իրաւունքով հանրային դպրոցը։ Առանց կրօնական սա կամ նա խտրութեան պիտի կառավարուին բոլոր դպրոցները, ուսուցիչներու ընտրութեան գործին մէջ նկատի չառնուին պիտի անոնց կրօնական ըմբռնումները և կրօնադիտութիւնը դպրոցներուն մէջ յարանուանական պիտի չըլլայ, այսինքն սա կամ նա յարանուանութեան նպաստաւոր մտքով պիտի չաւանդուի կրօնի ուսումը, այլ Ս. Գրոց ընթերցումներուն վրայ հաստատուած բարոյական կրթութիւն մը պիտի ըլլայ։ Եւ այս պայմանով միայն վարժարանները Պետութենէն և հանրային մարմիններէն պիտի ստանան իրենց նպաստը։

Նոր օրէնքով հաստատուած անյարանուանական դպրոցը արդէն գոյութիւն ունէր 1870էն ի վեր մասնաւոր քաղաքներու իշխանութեանց կողմէ. կային նաեւ «ազատ» կամ «կամաւոր» դպրոցներ, որոնք իրենց ծնունդը կը պարտէին մասնաւոր կրօնական ընկերութիւններու կամ բարեպաշտական հիմնարկութիւններու։ Գալով կրօնական կրթութեան, շաբաթը երկու օր կրօնքի դաս պիտի տրուի, բայց ոչ թէ դպրոցին ուսուցիչներուն կողմէ, որովհետեւ անոնք իրենց յարանուանութեանց սկզբունքները պիտի քշեն, այլ մասնաւոր չէզոք անձերու կողմէ, վերոյիշեալ կրօնական ծրագրին համեմատ։ Ոչ մէկ աշակերտի պարտաւորիչ պիտի ըլլայ կրօնքի յարանուանական ուսումը։ Այս եղանակը պիտի գործածուի նաեւ նոյն իսկ Պետութեան կրօնքին անկլիքան եկեղեցիին համար։

Օրինագծին ամէնէն տագնապալից կէտն էր ա՛յն հատուածը որ վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ Ցունիսին վերջերը։ Այդ հատուածը կը վերաբերէր կրօնական կրթութեան բաժանման կարեւոր հարցին։ Հին մասնաւոր դըպրոցներուն իրաւունք տրուած էր իրենց ուզած կերպով բաժնել կրօնական կրթութիւնը, և ընդհանրապէս միեւնոյն յարանուանութեան վերաբերող տղաքներ կը յաճախէին միեւնոյն կամաւոր կամ մասնաւոր դպրոցը, մեծ քաղաքներուն մէջ մանաւանդ։ Այդ տեսակ դպրոցներուն աշակերտներէն չորս հինգերորդը կը վերաբերէին գրեթէ միեւնոյն յարանուանութեան, ա՛յնպէս որ տեղական դպրոցական իշխանութիւնք գիտէին թէ կրօնական կրթութիւնը գլխաւորաբար յարանուանական էր մասնաւոր վարժարաններուն մէջ, և անոնց կրօնուսոյցներն ալ բնականաբար նոյն յարանուանութենէն կ'առնուէին։ Ասկէց գլխաւորաբար կ'օգտուէին կաթոլիկները, որոնք իրենց կրօնքին ուսուցման ի նպաստ կը գործածէին քաղաքապետական եւ պետական վարկերը։

Դիւրին չէր այս դժուարութիւնները բառնալ։ Կառավարութիւնը չափը հաւասար բռնելու եւ կրօնական խնդիր չհանելու համար, Անկլիքան եկեղեցիին, այսինքն Պետական կրօնքին համար ալ բացառութիւն չըրաւ, հետեւաբար կաթոլիկները իրաւունք չունէին աղմուկ հանելու եւ յայտարարելու թէ կառավարութիւնը ուղղակի կաթոլիկ եկեղեցիին շահերուն վնասելու նպատակաւ այս կրթական օրէնքը մէջտեղ հանեց։ Օրէնքը խրաւախոհութեան ճամբայ մըն ալ կը հարթէր։ Մէկ կողմէն դիւրին էր որ այսօրուան Ժողովրդային դպրոցներուն մեծամասնութիւնը պաշտօնական կամ պետական դպրոցներ չեն, այլ այնպիսի դպրոցներ՝ որոնք կրօնական ընկերակցութիւններէ հիմնուած են։ Միւս կողմէ կար Նօն-Քօնֆորմիսթներուն, այսինքն բողոքական զանազան ոչ-անգլիական յարանուանութիւններուն պահանջումը այսինքն որ Անկլիքանք և Կաթոլիկները իրենց դիւրութիւններէն օգտուելով կրուան իրենց կրօնական կրթութեան, պետութիւնն ալ, որ այնքան Նօն-Քօնֆորմիսթ հպատակներ ունի պէտք է անոնց ալ կրօնական կրթութեան նպաստէ. և կամ կրօնական ընկերակցութեանց կողմէ հաստատուած ո և է դպրոցի նպաստ չտրուի, այլ Թաղին կամ համայնքին քուէին դիմաց ըլլայ։ Այս դժուարին պարագաները հիմա կը լուծուին կառավարական օրէնքով։

Դպրոցական նոր ծրագիրը 177ի դէմ 369 ձայնով ընդունուեցաւ, և հիմա Լորտերու Ժողովին գացած է։

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՑԻՆ ՆՈՐ ՊԵՏԸ. — Զօրավար Քօտամայի յաջորդող զօրավար Օքու համբաւաւոր դէմք մը եղած է վերջին պատերազմին հետեւանքով։ Ինչպէս գիտենք, Օքու կը հրամայէր ճափոնական երկրորդ բանակին, որ Մուքտէնի ճակատամարտին մէջ ձախ թեւը կը կազմէր, և իր յարձակողական շարժմամբ նպաստեց Նօկիի բանակին պաշարողական ռազմագիտութեան։ Զօրավար Օքու Մարտ 4էն մինչեւ 9 դիմադրեց ռուսական կայծակի յարձակման, և գլխաւորապէս իր հնարամտութեամբ և հեռատեսութեամբ իրական յաղթութիւն մը ունեցաւ ճակատամարտին յաղթական ելքին վրայ։

ՄԱՆԿԱՄԱՐԴ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԱՐԳԵԼՔԸ. — Շանկայի Չինացի փոխարքան հրամանագրով մը արգիլեց 16 տարեկանէն վար երգչուհիներուն մասնակցութիւնը զբօսարաններուն մէջ։ Անաստող աղջիկները ձերբակալուեցան և խաղն դատարանին առջեւ պիտի դատուին։

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍՔՕՅԻ ՀՐԴԵՀԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ. — Պաշտօնական տեղեկագիր մը կը ցուցնէ թէ հրդեհի ապահովագրական ընկերութիւնները Սան Ֆրանչիսքօյի հրդեհին առթիւ կորսնցուցին 26 միլիոն 564,600 անգլ. ոսկի, որուն մեծագոյն մասը վճարուած է անգլիական և եւրոպական հաստատութեանց։ Ամէնէն աւելի վնասուած են անգլիական Ռօյըլ, Լընտըն Էնշուրընս Քորբորէյշըն, Թրանսաթլանթիք Ֆայր, և Լիվրբուլ, Լընտըն և Կլօպ։ Ամերիկեան մէկ ընկերութիւն միայն լքեալ ընկերութիւններէն ո և է մէկէն աւելի կորուստի ենթարկուած է, ա՛յն է Հարթֆորտ Լայֆ, որ 1 միլիոն 250,000 անգլ. ոսկի աւելի վճարած է քան միւսները։ Ամերիկեան ընկերութիւններէն մէկ քանին սնանկացան այս աղէտքին հետեւանքով, ուրիշներ ալ պարտաւորուեցան նոր կարգադրութիւններ ընել։

ԿՐՕՆՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ. — Քանի մը շաբաթուան մէջ չորրորդ անգամ ըլլալով, չափաւոր բողոքականները զայրացած են եկեղեցական իշխանութեանց աններողամիտ դիրքին դէմ, որով կը մերժեն վաւերացնել երեցի մը ընտրութիւնը՝ ա՛յն առարկութեամբ թէ այս վերջինը կրօնային ազատական գաղափարներ ունի։ Այս երեքն է Պատուելի Սէգար, նշանաւոր մատենագիր և աստուածաբան, որ Տորթմունտի ճարտարագործ կարեւոր քաղաքին թեմականներուն կողմէ քարոզիչ ընտրուած էր։ Թեմականք Պատուելի Սէգարը պաշտօնի գլուխ անցնելէ առաջ Գաւառային Սինոդին հաւանութիւնը պարտաւորուած էին խնդրել, բայց Սինոդը մերժեց ա՛յն մտօք թէ Հէռ Սէգար չէր հաւատար Քրիստոսի ծննդեան ընկալեալ պատմութեան, Ս. Գրոց բառական ներշնչման, կամ մարմիններու յարութեան։ Վերաքննութեան ատեանը Պերլինի Բարձրագոյն Եկեղեցական Խորհուրդին, բայց յայտնի է թէ այս դատարանը պիտի հաստատէ Սինոդին որոշումը։ Պատուելի Սէգար կը յայտարարէ թէ Սինոդին անդամներէն և ոչ մին կը հաւատայ այն երեք վարդապետութիւններուն, զորս ինք կասկածի ներքեւ դրած է։ Եկեղեցական իշխանութեանց այս կրկնակի որոշումները մղում մը տուած են ի նպաստ ա՛յն շարժման, որով բողոքական եկեղեցիին աւելի ազատամիտ տարրերը բաժնուիլ կ'ուզեն հաստատեալ Լութերական եկեղեցիէն։

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԻՆ ՄԱՅՐԸ ՈՒ ԿԻՆԸ. — Մր. Թոյի յառաջիկայ դատավարութեան առթիւ ոճրագործին սպանութեան գործը մեղմացնելու նպատակաւ բռնուելիք ընթացքին վրայ համաձայնութիւն չկայ բանտարկեալին, իր կնոջ և Մր. Թոյի մօրը միջեւ։ Այս վերջինը նշանաւոր փաստաբաններու խորհրդով կը պնդէ թէ պէտք է առժամեայ մտաւոր խանգարման վերագրել ոճիրը, և միլիոնատէր մարդասպանը իբրեւ լուսնոտ բժշկական քննութեան մը ենթարկել։ Ընդհակառակն, Մր. Թօ անդրդուելի կը մնայ իր որոշման վրայ, ա՛յն է՝ միտքով և մարմնով ողջ առողջ ըլլալուն վրայ, և թէ Մր. Սթէնֆորտ Հուայթը սպաննեց իր կնոջ դէմ անոր բռնած անուանարկիչ արարքին համար։ Ոճրագործին այս որոշման համամիտ է իր կինը։ Անցեալ օր կինը և մայրը բանտ գացին տեսակցելու Մր. Թոյի հետ, որ պնդեց իր տեսակէտին վրայ։ Բանտին արտաքին խուցին մէջ հարս և կեսուր իրարու հետ սկսան վիճիլ բաւական ծանր կերպով, ամէնէն վերջը նախորդ գերաստանուհին զայրանալով առաւ քալեց պոռալով կանչելով։

ՔՐՈՆԻԿ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Երէկ Ս. Պատրիարքը սովորականէն շատ կանուխ Ազգ. Հիւանդանոց այցելեց և ընդունուեցաւ հաստատութեան ընդհ. Տնօրէն Համաճեան էֆ.է և պաշտօնէութեան կողմէ։ Ներկայ էին նոյնպէս Իզմիրի առաջնորդ Գեր. Տ. Եղիշէ եպս. Դուրեան, Հոգաբարձութեան անդամներէն Տիգրան էֆ. Մանուկեան, Ցարութիւն էֆ. Արսլանեան և Գրիգոր էֆ. Խիլըճեան, եւ նորակառոյց շէնքերու յանձնառու ճարտարապետները։ Ս. Պատրիարքը Տնօրէնութեան սենեակը պահ մը հանգստանալէ յետոյ՝ Հոգաբարձուներուն ընկերակցութեամբ այցելեց շէնքերը։ Նախ եկեղեցի երթալով, նորանոր գաղափարներ յայտնեց յանձնառու ճարտարապետ Մելիտոսեան էֆ.ի և պահարաններն ճաշակաւոր շինուելուն համար հրահանգներ տուաւ, նոյնպէս Սեղանին վրայ խաչերուն տեղը որոշեց։ Փափաքեցաւ որ Եկեղեցւոյն զանգակը լաւ տեսակէն ըլլայ, ներդաշնակ ձայն մը հանելու համար։ Գոհ մնաց Եկեղեցիին կոկիկ ոճէն և շինութեանց փութացումէն։ Ն. Սրբազնութիւն իր հետեւորդներով այցելեց Ցակոբեանց բաժինը, որուն շինութիւնները գրեթէ աւարտած են, և մաս առ մաս պտտեցաւ։ Ջերմարաշխ մեքենային շինութեանց տեղը երթալով խօսակերէն լեզուով բացատրութիւններ ուզեց աշխատաւորներէն։ Այս մեքենային համար ծախսուելիք դրամը շուրջ 500 ոսկի կը հաշուուի։ Այս բաժնին մէջ, ջերմարաշխ մեքենային խողովակները հաստատուած են գրեթէ. Եալօւփեու կաթսային տեղը պատրաստուած է և կը սպասուի կաթսային։ Այցելեց նաեւ Կիւլպէնկեանց և Ոսկեան հարազատաց բաժինները, ուր պտտեցաւ ամէն մասերը, բացատրութիւններ ուզելով շէնքերուն ճարտարապետ Ոսկեան և Երուանդ Գալֆաեան էֆ.ներէն. Կիւլպէնկեանց բաժնին շինութիւններուն ամենամեծ մասն աւարտած է, մօտ օրէն շէնքին ընդհանուր պատերուն ծեփերը պիտի ըլլան, և տախտակամածները Ցակոբեանց բաժնին պէս մօզայիքի քարերով պիտի սալարկուին։ Ս. Պատրիարքը Կիւլպէնկեանց բաժնին՝ մանաւանդ վերի յարկին ունեցած տեսարանին և հովանաւորութեանը համար գոհունակութիւն յայտնեց ուրկէ պահ մը դիտեց շրջակայքը. Նոյնպէս Ոսկեանց բաժնին ամէնէն վերի յարկին տեսարանին գեղեցկութեանը հիացաւ։ Այս յարկը արդի և գալիք հիւանդապահ մայրապետներուն պիտի յանձնուին։ Ցետոյ այցելեց խոհանոցը և ուղղք անոր նոր շինուած օճախը և Արսլանեան էֆ.ի մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց, այսպիսի ճաշակաւոր գործիքի մը ընտրութիւնը ըրած ըլլալուն համար։ Այցելեց նոյնպէս Եթիւվը, ուր գրեթէ ժամ մը դիտեց անոր ստորաքաժանումները, նոյն միջոցին Էթիւվը տաքցուեցաւ և Ն. Սրբազնութիւն անձամբ տեսաւ անկողիններուն և այլ ճերմակեղէններուն հականեխումը, ու «ես ալ հականեխուեցայ» ըսելով մեկնեցաւ։ Էթիւվին գետեղման ծախքը եղած է 315 ոսկի։ Ի վերջոյ Ն. Սրբազնութիւն և Հոգաբարձու անդամները, առաջնորդութեամբ Համամճեան էֆ.ի՝ այցելեցին արդի արանց Հիւանդանոցին գործողութեանց սրահը, ուր Տնօրէն Համամճեան էֆ. նոյն սրահին օքօփաիի և ճոգեսունի վերածուելուն գեղեցիկ գաղափարը յայտնեց, զոր ընդունուեցաւ, կարծիքներու փոխանակութիւններէ յետոյ։ Ն. Սրբազնութիւն փափաք յայտնեց նաեւ որ հին ու արդի շէնքերուն մէջ պարփակուած պարտէզը յարդարուի, բարձր հողերը յած հողերուն հետ համահաւասար գան եւ վերցուի արանց հիւանդանոցը երթալիք երկաթեայ կամուրջը։ Հոգաբարձու էֆ.ները համամիտ գտնուեցան Ն. Սրբազնութեան այս գաղափարին, զոր արդէն կանխաւ ալ քանիցս կրկնած էր։ Ս. Պատրիարք Հայրը չհանեցաւ երբեք եկեղեցիին Ցիշատակարանին համար նոր պատրաստուած գրերուն, և յանձնարարեց որ տարբեր գրերով մը գրուին. և նոյնպէս գեղարան այցելելով տեսաւ շինուած յիշատակարանը, ուր սիւլներ նշմարելուն՝ յանձնարարեց անոր կրկին շինուիլը։ Ն. Սրբազնութիւն և Հոգաբարձութիւնը Ուսանողաց տղաւարը այցելեցին, ուր բաւական խորհրդածութիւններ ըրին, և իբր եզրակացութիւն՝ նոյն տաղաւարին առջեւի մասը փլցնել որոշեցին, որով մօտը շինուած շէնքերուն մեծ մասը աւելի առատ լոյս պիտի ստանայ. իսկ տաղաւարին մնացած մասը պիտի յատկացուի փոխանցիկ հիւանդութեանց յատուկ տաղաւարի մը։ Ուսանողները՝ որոնց թիւը գրեթէ 10ի կը հասնի պիտի զետեղուին հիւրասրահին հանդիպակաց սենեակները։ Ս. Պատրիարքը և Եղիշէ Եպսկ. Դուրեան և Հոգաբարձութեան անդամները կէս օրուան ճաշը Հաստատութեան մէջ ըրին։ Ցետոյ հիւրասրահը երթալով Ժողով մը գումարեցին և զբաղեցան Հաստատութեան զանազան պէտքերուն վերաբերեալ խնդիրներով։ Ն. Սրբազնութիւն և Հոգաբարձութիւն մեկնեցան ժամը 6ին։

∴ Հիւանդանոցի նախկին պետ-վիրաբոյժ Տօքթ. Լուիճի Մոնձէքի առջի իրիկուն Վիեննա ուղեւորեցաւ։ Ցարգելի բժիշկին իբրեւ յուղարկ Հայ եւ օտարազգի բազմաթիւ անձեր Սիրքէճիի կայարանը փութացած էին։ Հիւանդանոցէն ներկայ էին Տէր և Տիկ. Ցակոբ էֆ. Համամճեան, Տօքթ. Պօղոսեան, Տօքթ. Դագազեան, Տօքթ. Իփլիքճեան և Ցիմարանոցին վարիչ Վանլեան էֆ.ները։

∴ Հինգշաբթի իրիկուն Իզմիրցի Ազատնի Մանկասարեան անուն կինը Ազգ. Հիւանդանոցը բերուեցաւ ծանր վիճակի մէջ, գիշերով բժիշկը Տօքթ. Հրանտ էֆ. Ասլանեան քննելով հիւանդը՝ անմիջական գործողութեան մը պէտքը տեսաւ և իմացուց Տնօրէնութեան, որ գիշերանց Տօքթ. Զարդարեան և Իփլիքճեան էֆ.ները հրաւիրեց։ Բժիշկները փութով հասան հիւանդանոց և հիւանդը կրկին բժշկական քննութեան մը բովէն անցընելով գործողութեան անհրաժեշտութիւնը հաստատեցին։ Մէկ քանի ժամուան յապաղումը կրնար ծանր հետեւանքներ ունենալ։ Հիւանդութիւնն էր «Հէռնի քիւռալ» որով խեղճ կինը 8 օրէ ի վեր կը տառապէր, և տեղւոյն բժիշկները չգիտնալով ո և է դարման մ՚ընել Հիւանդանոց ղրկել որոշած էին զայն։ Տօքթ. Զարդարեան քիչ միջոցի մէջ գործողութիւնը աւարտեց յաջողութեամբ։ Քլորոֆորմը յաջողապէս կուտար Տօքթ. Ասլանեան։ Հիւանդին առողջական վիճակը այժմ խիստ գոհացուցիչ է։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՄԱՍԻԱ ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ամսոյս 10ին, Բշ. տեղի ունեցաւ Ամասիոյ Իբրանոսեան Առեւտրական Վարժարանի Թ. Տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը, որուն ներկայ էին միւթէսարըֆ Ճէվտէթ պէյ, Հաճի Մարուգէ էֆ. Իբրանոսեան, առաջնորդական Տեղ. Սահակ վրդ. Օտապաշեան և 500է աւելի հանդիսականներ։ Հանդէսը սկսաւ «Համիտիյէ» քայլերգով, զոր Տեար Ցարութիւն Թիւթիւնճեան իր առաջնորդութեամբ ջութակի վրայ նըւագել տուաւ։ Զանազան երգերէ ու Թուրք. և Հայ արտասանութիւններէ վերջ, աշակերտներու վկայականները բաշխուեցան։ Ապա կառավարիչ պէյը գեղեցիկ ատենախօսութիւն մը ընելով ի վեր հանեց կրթութեան և ուսման օգուտները և յորդորեց շրջանաւարտները միշտ ուղղամիտ և պարտաճանաչ ըլլալ ու վերջացուց բարեմաղթութիւններ ընելով Վեհ. Կայսեր Թանկագին կենաց համար։ Ցետոյ Նախագահ Տ. Սահակ վրդ., աւուր պատշաճի յորդորական մը խօսելով հանդէսը փակեց Վեհ. Կայսեր արեւշատութեան համար մաղթանքներ ընելով։ Այս տարուան շրջանաւարտները 7 հոգի են, Պրք. Գրիգոր Գալուստեան որուն ճառին նիւթն էր «Երախտագիտութիւն առ սիրեցեալ Վեհապետն Մեր» Ցակոբ Սամուէլեան «Սայ ու Ամէլին Լէզայիզի» Գէորգ Գուլեանի «Վաճառականութեան անցեալն ու ապագան», Ցարութիւն Նազարեան «Սէնայինին Էսպայը Թէ-գատտիւմի», Գրիգոր Ցովհաննեան «Պարտականութիւններ» Ցովհ. Քէչիշեան «Մէարիֆ վէ Սէրվէթ»։ Շրջանաւարտներէն Պրք. Ցար. Նազարեան և Սամուէլեան դպրոցին մէջ պիտի պաշտօնավարեն, իսկ մնացեալները Իբրանոսեանց քով։

Ամսոյս 9ին կիր. օր ալ տեղի ունեցաւ աղջկանց վարժարանի ամավերջի հանդէսը Ս. Նիկողոս եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, միեւնոյն հանդիսաւորութեամբ։ Օրիորդներէն ոմանք ճառեր արտասանեցին, որոնք կ'ընդմիջուէին դաշնակով ու երգերով։ Վարժարանը այս տարի ընթացաւարտ չունի, որոշուած ըլլալով վարժարանին ընթացքին վրայ տարի մը եւս բարձրացնել։

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ

Կիրակի յուլիս 16, կատարուեցաւ քաղաքիս Ասքանազեան մանկապարտէզի տարեկան հանդէսը, որուն ներկայ էին քաղաքիս քահանայ հայրերը։ Մանկապարտէզի սանուհիք իրենց զըւարճալի խաղերով ու տրամախօսութիւններով և երգերով շատ հաճոյք պատճառեցին ներկաներուն։ Ներկայ էր Նիկոմիդիոյ լաւագոյն ու զարգացեալ դաստիարակը, որ իր գոհունակութիւնը յայտնեց վարժարաններուն յառաջդիմութեան համար։ Առաջն. փոխանորդ Հայրը պահպանիչով մը փակեց հանդէսը և ներկայք գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցան։

ՁԻԼԷ

Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ ազգ. վարժարանի տարեկան քննութիւնները յունիս 20ին սկսելով յուլիս 1ին աւարտեցան և նոյն օրը կատարուեցաւ նաեւ պարգեւաբաշխութեան հանդէսը։ Շըրջանաւարտները ստացան իրենց վկայագիրը և Տնօրէն էֆ.ն Թուրքերէն ճառ մը կարդաց՝ ի վեր հանելով մեր Վեհ. Կայսեր հայրական խնամքը ուսման եւ կրթութեան համար։ Քաղաքիս գայմագամ պէյը իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց՝ աշակերտներուն Թուրքերէն լեզուի մէջ ունեցած յառաջդիմութեան համար։

Հանդէսը վերջացաւ Վեհ. Կայսեր Թանկագին կենաց համար բարեմաղթութիւններով։

ԳԱՍԹԷՄՈՒՆԻ

Քաղաքիս երկսեռ վարժարաններու տարեկան մրցանակաբաշխութեան հանդէսը կատարուեցաւ յուլիս 8ի կիրակի օրը, վարժարանին սրահին մէջ։ Տնօրէն Ցովհ. էֆ. Տ. Պօղոսեան կարդաց տեղեկագիրը, ուսկից կը հասկցուի թէ Գասթէմունիի վարժարանները, որոնց 27րդ տարեշրջանն էր այս տարի, մըխիթարական երեւոյթ մը չեն պարզեր։ Տնօրէն էֆ. կը յուսայ որ յաջորդ տարին աւելի բեղմնաւոր պիտի ըլլայ, շնորհիւ կարգ մը բարեխօսութեանց, որոնք ձեռք առնուեցան վարժարանին անսայթաք ընթացքը ապահովելու համար։ Աշակերտուհիներէն մին ասեղնագործուած բարձիկ մը և նաւակ մը ներկայացուց Մէմուրէ պէյի՝ մատուցելու համար Վսեմ. կուսակալին, որ խիստ գոհ այս նուէրէն խօստացեր է դրամական նուէր մը ընել։ Հանդէսը փակուեցաւ Վեհ. կայսեր համար բարեմաղթութիւններով։

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

Կիրակի Ցուլիս 15ին տեղի ունեցաւ քաղաքիս Ս. Լուսաւորիչ Թաղի երկսեռ վարժարաններուն տարեկան հանդէսը եկեղեցւոյն մէջ ի ներկայութեան երկսեռ բազմութեան մը։ Հանդէսը սկսաւ ժամը 4ին Համիտիյէ քայլերգով որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ։ Ցետոյ Թուրքերէն, հայերէն և ֆրանսերէն ճառեր ու արտասանութիւններ եղան թէ՛ այս տարուան չորս շրջանաւարտուհի օրիորդներուն և թէ մանչերու բարձրագոյն կարգի աշակերտներուն կողմէ։ Ճառախօսութիւնները և արտասանութիւնները կ'ընդմիջուէին սիրուն ու ներդաշնակ երգերով, որոնց կ'ընկերանային երկսեռ ուսանողները առաջնորդութեամբ Թաղին երաժշտապետ Տիար Ցարութիւն Տէր-Ներսէսեանի։ Հանդէսէն վերջ ներկաներէն շատերը առաջնորդուեցան Խորհրդարան ուր պատուասիրութիւններ եղան։ Հոն շնորհաւորութիւններ եղան Թաղին երկսեռ վարժարաններու Տնօրէն Գասպար էֆ. Դարբինեանի, ուսուցչական խումբին, իրենց բարւոք և արդիւնաւոր պաշտօնավարութեան համար։ Շրջանաւարտ օրիորդներն են՝ Օրք. Աննիւ Սիւքէրեան, Աննիւ Թիւթէքեան, Հայկանոյշ Տ. Ազարեան և Վարդանոյշ Ցարութիւնեան։

ԱԶԳ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր տեղի ունեցաւ Անտառաց, Հանքաց և Երկրագործական Նախարարութեան դիւանապետներէն Բէօզիւքճեան Ցարութիւն էֆէնտիի նշանախօսութիւնը՝ օրիորդ Նուարդ Թէվէքէլեանի հետ, դուստր ծանօթ ճարտարապետ հանգուցեալ Ցովհաննէս էֆ. Թէվէքէլեանի։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Ազգատ հիւանդաց խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայր 120 ղրշ. Տէր և Տիկ. Խ. Աճառեան և Մարգար էֆ. Թօփմաճեան մէկ մէկ գահ. Բեսէլ էֆ. Մարգարեան՝ իր զաւկին ծննդեանը առթիւ 108, Եղբարք Տէր Ներսէսեան էֆ.ք 20, Կարապետ էֆ. Արամեան 40, Ցարութիւն էֆ. Մրմրեան 40, ոմն՝ 20 և Ուէսթէրն ապահովագրական ընկերութիւն 26 ղրշ. նուիրած են յանուն Աղքատ հիւանդաց։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ 26րդ թիւր Բիւրակն առեւտրական շաբաթաթերթին որ կը պարունակէ հետեւեալ առեւտրական յօդուածները. —

ԲԻՒՐԱԿՆ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Թիւ 26

Քրէտի Լիոնէի վարիչներուն մեծամեծ չանէրը, — Ի՞նչ է ավառի կոսըը. — վաճառքներու փոխադրութեան պայմաններ գերման Տօյչէ Լէվանթէ շոգենաւային ընկերութեան. — Առեւտրական հաշուակալութիւն. — Դատական Քրոնիկ [Առեւտրական Բ. և ծովային առեւտրական դատարաններուն առջեւ տեսնուած դատեր].—Վաճառատունի կեանքը [Բիւրակնի հաշուակալին պատասխանները].—Գերմաներէն առեւտրական լեզու. — Առեւտրական Քրոնիկ [Հալէպէ, Մէրսինէ, Կէօմէնէ են. Թղթակցութիւններ]։

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԲԵՄ

Վաղը պիտի քարոզեն.—

Բերայի մէջ ժամը 1.45ին Բրոֆ. Ց. Հ. Ճէճիզեան։

Կէտիկ-Բաշայի Ամերիկեան Վարժարանին մէջ ժամը 2.45ին Պատ. Բ. Ս. Ճէճիզեան։

Սկիւտարի մէջ ժամը 3ին Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան։

Գայալը-Հաուզի մէջ ժամը 3.45ին Վեր. Ց. Գ. Գրիգորեան։

Խասգիւղի մէջ ժամը 7ին Պատ. Ս. Ց. Զօրիկեան։

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ
Արձանագրութեանց Բաժինը

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ Կ. ԹԱՎԼՈՒՃԵԱՆ
ՕՐ. ՈՎՍԱՆՆԱ Յ. ՔԱՄՊՈՒՐՃԵԱՆ
ԽՕՍՆՑԵԱԼՔ

20 Յուլիս 906 Սամաթիա

ՀԱՐՍՆԻՔ

Երկուշաբթի 17 Յուլիս կէսօրին կէտիկ Փաշայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյն մէջ տեղի ունեցաւ պսակադրութիւնը տիար Սուքիաս Պասապեանի Օր. Սիրվարդ Գալփաքճեանի հետ կնքահայրութեամբ Գ. էֆ. Անանեանի։

ՄԱՀ

Բողոքական հասարակութենէն Տիար Հէնրի Ց. Գավալճեան երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ մեռաւ Ատաբազարի մէջ 30 տարեկան։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՖ. ՊԱՊԱԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՈՍԿԵՐՉԱՊԵՏ ԱՐՔՈՒՆԻ ՊԱԼԱՏԱՆ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

Այսօր կնքեց իր մահկանացուն, 70 տարեկան հասակին մէջ, ի խոր սուգ համակելով կողակիցը, որդիքը՝ Տէր և Տիկին Միհրդատ Պապաեան և զաւակունք, Տէր և Տիկին Ցարութիւն Պապաեան և որդին, Տեար Հրանդ Պապաեան, ինչպէս նաև բոլոր ազգականները։

Բարեկամի և ծանօթք կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին, որ պիտի կատարուի վաղը Շաբաթ, ժամը $8\frac{1}{2}$ին (Ը. Թ.), Բերայի Ս. Երրորդութեան Եկեղեցւոյն մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շիշլիի Ազգային գերեզմանատունը։

Բերա, Յուլիս 21/3 Օգոստոս 1906

ԾԱՆՕԹ.—Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չի ղրկել։

Հրաւիրագիր չ'ընդունողները թող հաճին ներկայս նկատել իբր հրաւիրագիր։

Պէրպէրեան ընտանիքը և պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

Նազարեան ընտանիքը և պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ՆԱԶԱՐԷԹ ԷՖ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ՍԵԼԱՄԼԸՔ ՐԵՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տէնքի ճումաս կիւնիւ Սէլամլըք րէսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի շէրիֆինտէ իճրա պույուրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՍԱՄՈՍԻ ԻՇԽԱՆԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ.—Գրեցինք երէկ թէ Սամոսի նորընտիր իշխան Քոսթանթին Քարաթէոտորի էֆէնտի Պոլիս ժամանեց Պիրէոսէ, ուր գացած էր առողջական պատճառներով։ Քոսթանթին էֆ. կայս. Պալատ գնաց ուղղակի և իր երախտագիտութիւնները մատոյց յատ կայս. Գահոյից։ Կէս օրէ ետք այցելեց Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին, Ներքին գործոց Նախարարին, Արտաքին գործոց նախարարին և Եպարքոսական և Խարիճիէի խորհրդականներուն։ Նոր իշխանը առաջիկայ շաբթու իր ընտանիքով կը մեկնի Սամոս։

⁂ Քոսթանթին էֆ. Քարաթէոտորի որդին է Էթիէն Քարաթէոտորի էֆ.ի և կրտսեր եղբայրը կայս. Պալատին Ա. Թարգմանիչ հանգուցեալ Ալէքսանտր Քարաթէոտորի փաշայի։ Քոսթանթին էֆ. հեղինակաւոր ճարտարագէտ մըն է և փայլուն ընթացաւարտ մը Բարիզի Բոն զ'է Շօսէ վարժարանին։ Պոլիս գալուն պետական ծառայութեան մէջ մտաւ և Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէջ կարեւոր պաշտօններ վարեց։ Պետական Խորհրդոյ օրէնսդիր ճիւղին անդամ կարգուեցաւ և 15 տարի այդ պաշտօնը պահելէ ետք եղաւ անդամ Քաղաքային պաշտօնեաներու յանձնաժողովին։ Բառին բուն իմաստով հմուտ և բազմակողմանի զարգացում ստացած անձնաւորութիւն մըն է։

ԲԵՐԱՅԻ ՋՈՒՐԵՐԸ.—Կայս. Իրատէի մը համաձայն, Քաղաքապետութիւնը ամիսէ մը ի վեր նորոգել կուտայ Բեսզըրխանէի ջրամբարը, մեքենայի շէնքը եւ այլն։ Կայս. Գահակալութեան տարեդարձին օրը այդ ջուրերը պիտի սկսին հոսիլ Բերայի ու Ղալաթիոյ կողմերու աղբիւրները։

ՇԵՐԱՄԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ.— Ելմըտական 1321 տարուան շերամաբուծութեան արդիւնքին համար պատրաստուած վիճակագրութեան մը նայելով, այս տարի Պրուսայի ու Նիկոմիդիոյ մէջ բացուած տեղական շերամի հունտին քանակութիւնն է 213,224 ունկի (մէկ ունկին 25 կրամ է)։ 1320ին եղած էր 213,670 ունկի։ Այս տարի օտար շերամի հունտ բացուած չէ։ «Միզաններու մէջ ծախուած առաջին տեսակ, կէս չոր և չոր խոզակներու քանակութիւնն է 7.459,990 քիլօ և արժէքը՝ 96,035,106 ղրուշ։ Մէկ ունկի շերամի հունտը միջին հաշուով 34 քիլօ խոզակ արտադրած է։ Նախորդ տարին 28 քիլօ էր։ Միջին հաշուով մէկ քիլօ խոզակի գինն է 12 ղրուշ $88\frac{1}{4}$, մինչդեռ նախորդ տարին էր 12 ղր. 98։ 1321ին տեղական արհեստագործութեան համար 17,193 քիլօ խամ մետաքս սպառած է։ Պրուսայի Նահանգէն և Նիկոմիդիոյ գաւառէն օսմ. երկիրներու միւս մասերը շերամի տեղական 18,386 ունկի հունտ արտածուած է, իսկ օտար երկիրները՝ 382,300։ Նախորդ տարին օտար երկիրներ արտածուածներուն քանակութիւնն է 562,521.

ՄԻՍԻ ԳԻՆԵՐՈՒՆ բարձրացման առաջքը առնելու համար՝ Պետական և Նախարարաց Խորհուրդներու որոշմամբ որ վաւերացուած է կայս. Իրատէով, արջառներէ համրանքի, 40 փարա գլխման տուրք, 40 փր. գլխման յաւելուածական տուրք և 5 փր. անասնաբուժական պաշտօնական քննութեան տուրքը, ինչպէս նաև վաղեմի սովորութեան համաձայն քէհեայի յատկացուած տուրք պիտի առնուին միայն. առանձմէ զատ, թէ՛ Պոլսոյ և թէ նահանգներուն մէջ, և կամ իրենց տեղերէն Պոլիս ղրկուած ատեն և կամ ճամբան, ո և է բանի անունով տուրք չպիտի առնուի։ Պետական Խորհուրդը միսի սղութեան առաջքը առնելու համար, կը խորհի նաև ջնջել «չաչնի»ի ու «քոթրա»ի դրութիւնը և շոգենաւով բերուած ոչխարներէն նաւապետներու կողմէ փոխադրութեան ծախքէն զատ առնուած վարձքերը. Նաև արգիլել դեռ չզարգացած գառնուկներու մորթուիլը։

ՄԱԼԹԱՅԻ Օսմ. հիւպատոս Ազարեան էֆէնտի Պոլիս ժամանեց։

ՍԱԿԱՐԱՆ ԵՒ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ.— Տնտեսական և առեւտր. գործառնութիւնները որչափ զարգանան, Սակարանի գործերն ալ կը բարգաւաճին։ Բայց սա դիտելի է որ Սակարանի խաղերու ենթակաները միայն պանքերներն ու ելմտական հաստատութիւնները չեն, այլ նաև շատ մը մարդիկ որոնք իրենց հացէն ջուրէն կտրելով՝ քիչ մը դրամ ձեռք բերած են։ Այսօր Հրկրորդական մարդոց քով շատ մը արժեթուղթեր կան, որոնք, սակերու անկումի մը պահուն կը շփոթին և վհատով ձեռքէ կը հանեն իրենց Թուղթերը։ Այսպէս, Սելանիկի Թերթերը կ'ըսեն թէ վերջերս նոյն հրապարակին վրայ տեղի ունեցած կարեւոր սնանկութեանց պատճառը, արդիւնքն է Սակարանի գիներուն փոփոխութիւններուն։ Փուրնալ տը Սալօնիկ խմբագրականի մը մէջ ի վեր կը հանէ ինքզինքին կուրօրէն սակարանի խաղերու յանձնած մարդոց վնասները և կը յորդորէ երիտասարդութիւնը ետ կենալ Սակարանի խաղերէ, որոնք ոսոսկալի քասս մըն են։

ՀԵՌԱԳՐԻ ԻԼՄՈՒԽԱԲԵՐՆԵՐԸ.— Անպաշտօն հեռագիրները երբ հեռագրատուն յանձնուին՝ 10 փարայի դրոշմաթուղթ փակցուելով, և օրինական տրամադրութեանց համեմատ ջնջուելէ ետքը, հեռագիրը ղրկողին ընկալագիր կը տրուի։ Ոմանք սակայն ըսելով թէ հեռագրատուններու վրայ վստահութիւն ունին, դրոշմաթուղթի արժէքը հատուցանելով հանդերձ, առանց ընկալագիր առնելու կ'ելլեն կ'երթան։ Բայց հեռագրի տէրերուն տուիլը հարկ եղած և 10 փարայի դրոշմաթղթին ենթակայ այս իլմուխաբէրներուն արժանները քննուած ատեն կարելի չըլլար հասկնալ թէ հեռագիր ղրկողներուն տրուած, բայց անոնց կողմէ իբր անպէտ նկատուելով հեռագրատուն թողուած մասին վրայ դրոշմաթուղթ փակցուա՞ծ է թէ ոչ։ Այս պատճառաւ Հեռագրական և Թղթատարական վերատեսչութեան կողմէ կը ծանուցուի թէ զեղծումներու տեղի չտալու և թէ պաշտօնեաները զուր տեղը կասկածի ներքեւ չձգելու համար, այդ իլմուխաբէրները իրենց տէրերուն կողմէ պէտք է որ առնուին անպատճառ. հակառակ պարագային՝ եթէ հեռագիրները յապաղած և կամ իրենց հասցէին չհասած ըլլալու նման առարկութիւններ և դիմումներ ըլլան, նկատի պիտի չառնուին։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ Աղքատախնամին նախորդ Բժիշկ Տքթ. Պենոն Պէզազեան Ատաբազար գացած է և Ցակոբ էֆ. Կամիկեանի դեղարանին մէջ իրեն դիմող հիւանդները կը դարմանէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՄԲԱԳՐԻՆ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆԻՆ ԴԱՏԸ.—Առջի օր ֆրանսական հիւպատոսարանի դատարանին առջեւ տեղի ունեցաւ երկրորդ դատը այն բողոքին զոր ըրած էր Սթամպուլի Թատերական խմբագիր Մ. Բօլ Սիմ Բըթի-Շանի Ատմինիստրանի խումբին երգիչ Մ. Ռօլանի դէմ, զինքը անոպայ համրակ անուանած ըլլալուն համար։ Այս անգամ նիստը աւելի ոգեւորուած էր և բազմութիւնը շատ։ Մէկ քանի վկաներէ ետքը, նախագահը հարցուց դերասանին թէ ինչպէս եղաւ դէպքը։ Մ. Ռօլան պնդեց թէ Մ. Սիմ արդէն իր չարամիտ ձեւերով և արհամարհոտ շարժումով կը յայտնէր թէ գոհ չէ իր խաղէն և ձայնէն։ Այս ընթացքը և իրեն տաղանդին դէմ ուղղուած քննադատութեանց վրայ աւելնալով, իր մէջ արթնցուցին զայրոյթ մը՝ որ աճեցաւ տակաւ անուանարկիչ յօդուածներուն շարունակուելովը։ Միջադէպին գիշերը Մ. Սիմի ուսի արհամարհող թոթըւումներէն բարկացած, դժգոհ ակնարկ մը ուղղեց անոր և Մ. Սիմ, շարժում մը ընելով հարցնել ուզեց թէ իրե՞ն կ'ուղղէր այդ ակնարկը. այն ատեն ծռեցաւ ու ըսաւ. «Այո, դո՛ւն ես, անոպայ համրակ, համրա՛կ» (բինեուֆ)։ Խմբագիրը անմիջապէս տեսչութեան դիմեց, մինչ ինք՝ վարագոյրը գոցուելէն ետք դուրս ելաւ և ի զուր փնտռեց իր քննադատը գոչելով «Ո՞ւր է այս համրակը որ օձիքէն բռնեմ դուրս նետեմ»։ Այս է ահա դատին հերոսին պատմութիւնը։ Ցետոյ խօսք առաւ ամբաստանեալ դերասանին պաշտպան փաստաբան Մ. Ռըպուլ, որ իր հակառակորդին չափ ճարտար դարձուածքներով ճառեց։ Քննադատի մը իրաւունքները սահմանեց՝ օրէնքին տեսակէտով։ Քննադատի մը դատումները միայն պէտք է ըլլան արուեստագէտին, անոր խաղին և տաղանդին վրայ, և ոչ թէ մարդուն վրայ, անոր անհատական կեանքին, անունին, իր ընթացքներուն և կենցաղին վրայ։ Այս իրաւասութենէն անցած է Մ. Սիմ, վկա՛յ իր այն գրութիւնները ուր ակնարկութիւններ կան Մ. Ռօլանի արժանապատուութեան և ծանծաղամտութեան, և բառախաղեր եղած են իր ընտանեկան անունին, որուն ո՛չ մէկ քննադատ արտօնուած է դպչելու։ Դերասանը արդարապէս նեղացած այս ամէնքէն որ քննադատութեան հետ կապ չունին և անկողմնակալութիւնը կ'իջեցնեն դռնապանի խօսքերու աստիճանի մը, չի կրցաւ ինքզինքը բռնել Մ. Սիմը յորջորջելէ բինեուֆ բառով։ Ուրեմն, ի՞նչ կը նշանակէ այդ բառը։ Բացէք բառարանը ուր այդ բառին իմաստ կը տրուի անկիրթ մարդ։ Եւ Մ. Սիմի յօդուածները ցոյց չեն տար որ Մ. Սիմ բարեկիրթ և բարեկիրթ ընթացք ունեցած է Մ. Ռօլանի հանդէպ, և այս վերջինը զայն հաստատած է թարգմանը ըլլալով իր զգացումներուն, զոր իբր նախատինք կը համարէ խմբագիրը։ Ասկէ զատ նախատինքը — եթէ երբեք նախատինք կայ — պէտք է հրապարակային ըլլայ, բարձրաձայն, ինչ որ չէ այս պարագային և հետեւաբար օրէնքի տակ չիյնար։ Փաստաբանը վերջացուց զարմանք յայտնելով թէ ինչպէս նախատող կ'ըլլայ իր պաշտպանեալը որ նախատուողն իսկ էր։ Այս պաշտպանողականը ներկաներուն մէջ խանդավառութիւն արթնցուց և ծափահարեցին զայն, որով նախագահը միջամտեց և ազդարարեց թէ դատարանը թատրոնասրահ մը չէ։ Մ. Սիմի փաստաբանը հաստատեց թէ նախատինքը հրապարակաւ եղած չէ, քանի որ շատեր լսած են զայն։ Հետեւաբար պէտք է դարմանել նախատինքը և պատրաստ է հոն առնել իր բողոքը, եթէ Մ. Ռօլան, ոչ թէ ներողութիւն խնդրէ, այլ յայտարարէ թէ բարկութեան վայրկեանի մը մէջ գործած է և կը ցաւի իր խօսքերուն։ Դատարանը խորհրդակցութենէն ետք, վճիռը յետաձգեց երկուշաբթի օրուան։

ՀՐԴԵՀ.— Երէկ գրած էինք թէ Ղալաթիա, Եէնի Եօլ նպարավաճառ խուլահպատակ Ճիվանի խանութէն հրդեհ ծագելով, երեք խանութներ այրեցան։ Ոստիկանական քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ կահ կարասին ապահովագրուած էր 150 ոսկիի։ Կը կարծուի թէ դիտմամբ ձգուած է։ Իսկ Մահմանէ Մ. Սինկլէրի կազդի գործարանէն հրդեհը սկսած էր արկածով։ Ծառաներէն Միսաք գիշերը բնական պէտքի մը համար դուրս ելլելու պահուն տապալեց լամբարը որմէ սկսան բոցերը, որոնք շուտով մարեցան սակայն։

⁂ Դրած էինք թէ Պրուսայի Ապօլընիւդ գիւղին մէջ հրդեհ ծագելով այրեցաւ 92 տուն և 36 խանութ։ Տեղական իշխանութիւնը հրկիզեալները կը հոգայ։ Նահանգին պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ վնասները 15000 ոսկի են, և ոչ թէ 50000 ինչպէս գրուած էր։

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ.— Բանկալթի, Պէօյիւքտէրէ Ճատտէսի, կայս. Անձնական Գանձու նախարար Սագըզ Ովհաննէս էֆ.ի սեփական ապարթըմանին մէջ սպանութեան փորձ մը կատարուեցաւ առջի օր։ Շէնքին Յրդ յարկը կը բնակէր Թղթատարական վարչութեան գործառնութեանց գլխաւորին անօրէն Բէթաչի էֆէնտի որ քանի մը ամիս առաջ ճամբած էր Քարատաղի իր սպասաւորը Մառքօն։ Այս վերջինը առջի առտու տուն գալով յայտարարեց թէ 50 ղրուշ առնելիք ունէր զոր կ'ուզէր։ Բէթաչի էֆ. պատասխանեց թէ, «եկած ատենդ բերած ծառադ ճամբուեցաւ, ուրիշ մը բեր, այն ատեն դրամ կուտամ»։ Ասոր վրայ Մառքօ բարկացած մեկնեցաւ։ Սակայն երէկ առտու Մառքօ դարձեալ գնաց հոն և սկսաւ հետապնդել իր նախկին տէրը։ Բէթաչի էֆէնտի ապարթըմանէն ելաւ, և երբ անդրախէն կ'իջնէր, Մառքօն հոն տեսնելով ըսաւ.

—Ինծի պիտի զարնես եղեր, ո՛ւր բէվոլվէրդ տեսնեմ...

Հազիւ այս խօսքը աւարտած էր, Մառքօ քաշեց հրացէնը և հինգ անգամ կրակեց անոր վրայ։ Բարեբաղդաբար գնդակները վրիպեցան։ Չորսը ցցին պատը մխուեցան, իսկ մէկը Բէթաչի էֆ.ի բաճկոնը ծակեց, բայց մարմինին չվնասեց։ Հրազէնին ձայնէն ոստիկանները անմիջապէս փութացին և որովհետեւ յարձակողը անյայտ եղած էր, սկսան ապարթըմանին մէջ փնտռել զայն։ Մառքօ ածխանոցը պահուըտած էր, ուրկէ ձերբակալուեցաւ։

⁂ Լրագրող մը, Մ. Ռուսօ առջի գիշեր երբ Գումպարաճը փողոցէն կ'անցնէր, անծանօթ մը վրան յարձակեցաւ և գաւազանի ուժգին հարուած մը տուաւ գլխուն։ Մ. Ռուսօ հոսած արիւնին ուշադրութիւն չընծայելով սկսաւ հալածել յարձակողը, որ սակայն փախաւ։ Լրագրողը կը կարծէ թէ վրէժխնդրութեան մը արդիւնք է այս փորձը, որ ուրիշի մը դրդումով գործուած է։ Վիճակը ծանր է։

ՑՈՒՍԱՀԱՏ.—Հէյպէլի կղզիին ծովեզերքէն, առջի առտու, մարդու դիակ մը գտնուեցաւ, որուն քով թաշկինակի մը մէջ Թուղթեր կային։ Անոնցմէ հաստատուեցաւ որ Անտոնիոս Էվէնիտիս անուն Հէլլէնացի մըն է։ Մարմնոյն վրայ ծեծի կամ վիրաւորման հետք մը չտեսնուելով, հաստատուեցաւ թէ անձնասպան եղած է։

ԱՌԱՒ ՓԱԽԱՒ.— Ղալաթիա, Գարա Մուսթաֆա Փաշա Ճատտէսի, առեւտրական Հէլլէնացի Անկէլի, երեք ամիս առաջ, քառասուն ոսկի փոխ առաւ Կէօչէօղլը խանը հաստատուած լումայափոխ Նովանէ, փոխարէն 145 ոսկի արժէքով 170 մէթր չուխա անդ ձգեց։ Մէկ երկու ամիս ետքը, Անկէլի այդ 40 ոսկին հատոյց Նովանէ և չուխան ետ ուզեց։ Լումայափոխը պատասխանեց թէ տունը տարած է և մէկ քանի օրէն պիտի բերէ։ Անկէլի բարեկամներ ղրկեց լումայափոխը համոզելու, բայց օգուտ մը չունեցաւ։ Վերջապէս, աղերսագիր մատոյց ոստիկանութեան նախարարութեան։ Քննութեան ձեռնարկուելով Նովանի յայտարարեց թէ չուխան ծախած է Պոլիս, Հասըր Իսկէլէսի, չոր պտուղի և արմտիքի վաճառական Քալիքոս եղբայրներուն։ Այդ վաճառատան մէջ խուզարկութիւն կատարուելով, չուխան ամէնէն վերի յարկէն գտնուեցաւ, սակայն Քալիքոս եղբայրները բացակայ էին։ Անոնց գրագիրը Խարալամպոս յայտարարեց թէ այդ չուխան գնուած է Պոլիս, Պալըգ Բազար, Քօսթի անուն լումայափոխէ մը։ Խուզարկութիւն կատարուեցաւ, բայց Քօսթի չգտնուեցաւ։ Քննութեան ձեռնարկուելով հաստատուեցաւ թէ Քօսթի կատարեալ խաբեբայ մըն է և ասկէ անկէ տասը հազար ոսկիէ աւելի գումար մը չորթած։ Չուխայի ծրարները ցոյց տրուեցան Անկէլիի, որ ճանչցաւ զայնս, եւ ըսաւ թէ երեք չորրորդ մասը պակաս է։ Այդ ծրարները ոստիկանութեան դռուը ղրկուեցան։

ԳՈՐԳԻ ԳՈՂԵՐ.—Սկիւտարի ոստիկանութիւնը, անցեալները, Ապտուլլահ, Օսման, Հիւսէյին ու Ֆէյզի անուն մարդերը ձերբակալած էր, երբ Աթ Բազարէն կ'անցնէին չորս կտոր գորգ բռնած։ Կատարուած քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ այդ գորգերը գողցուած են, ուրիշ ընկերներ ալ ունին. գողութիւնը զանազան տեղեր կատարուած է և թէ ատոնք ընկերներն են ձերբակալուած ու իրրեւ ոճրագործ ամբաստանուած կարգ մը անձերու։ Ապտուլլահ հարցաքննութեան պահուն նախ ուրացաւ, սակայն յետոյ յայտարարեց թէ իր երեք ընկերներէն զատ Հալիլ, Թահիր, Ալի Էֆքէր, Ալի ու Վասիլ անուն ուրիշ անձերու հետ, հինգ-վեց ամիսէ ի վեր, Կէօզթէբէի, Գարթալի, Մալթէբէի, Կղզիներու, Պէյքօզի և Գուրպաղըլը Տէրէի կողմերը գողութիւններ կատարելով մինչեւ հիմա հարիւրէ աւելի գորգեր գողցած են, որոնց մեծ մասը օտար երկիրներ ղրկած են Պէտէսթէնի մէջ խանութպան Սարգիսի միջոցաւ, մնացած մասն ալ դեռ իրենց քով կը գտնուի, Հալիլ, Թահիր ու Սարգիս ևս ձերբակալուեցան։ Սարգիսի ու Օսմանի բնակարաններէն վերոգրեալ գորգերը գտնուեցան։ Սարգիս հարցաքննուելով յայտարարեց թէ մէկուկէս տարիէ ի վեր Հիւսէյինէն հարիւրէ աւելի գորգ գնելով օտար երկիրներ ղրկած և ծախած է։ Քննութիւնները առաջ կը տարուին։

ՔՍԱԿԱՀԱՏ.—Ծովային նախարարութեան իրաւագէտ խորհրդական Թալաթ պէյ, առջի առտու, Գարաքէօյի կամուրջէն անցած պահուն, կղզիներու շոգենաւերուն նաւամատոյցին մօտերը, դրամապանակը գողցուց։ Թալաթ պէյ հալածեց քսակահատը, բայց չյաջողեցաւ։ Դրամապանակին մէջ կային չորս անգլիական ոսկի, 17 ղշ. և մատանի քար մը։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՈՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

3 Օգոստ. 1906

Ֆրանսական 3%	97.42
Օսմանեան Միացեալ	96.70
Երկաթուղի	147.25
Պանք Օթթօման	644.—
Րէժի	437.—
Թրամվայ	51.25

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՐԼԻՆ 3, Օգոստոս.— Նորտ Տայչէ Ալկեմայնէ Զայթունկ պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ Վիլհէլմ կայսր և Էտուարտ թագաւոր մօտերս պիտի տեսակցին իրարու հետ։ Էտուարտ թագաւոր ամսոյս 15ին Ֆրիտրիխհոֆ պիտի երթայ, Համպուրկի մօտ։ Թերթերը կը խօսին այս տեսակցութեան վրայ, և յոյս կը յայտնեն թէ այս կերպով անգլեգերման մերձեցում մը առաջ պիտի գայ։

ԲԱՐԻԶ.— Ֆրանսայի ելմտական նախկին նախարար և Երեսփ. Ժողովին դերատենապետ Մ. Քայեօ ճառ մը արտասանելով, առաջարկեց քաղաքական և առեւտրական մերձեցում մը Ֆրանսայի ու Անգլիոյ միջեւ, Գերմանիոյ յաւաճուն ազդեցութեան իբրեւ փոխարինութիւն։ Մ. Քայեօ կը յորդորէ Ֆրանսան որ իր յարաբերութիւնները պահէ և ամրապնդէ Եւրոպայի փոքր Պետութեանց հետ։ (Տե՛ս այսօրուան քաղաքականները։ Ծ. Խ.)

— Նաւային մեծ ռազմափորձերը Մարսիլիոյ վրայ յարձակումով մը աւարտեցան։ Բազմաթիւ ժողովուրդ հաւաքուած էր եզերքը։ Քաղաքը բոլորովին դրօշազարդուած էր։ Ցամաքային ամբոխները և ընդծովեայ շոգենաւերը ետ մղեցին յարձակումը։ Փուրնիէ ծովակալը շատ գոհ է ձեռք բերուած արդիւնքէն։

ՊԵՐԼԻՆ.— Քիլի Ճերմանիա նաւաշինարանը աւարտեց գերմանական առաջին ընդծովեայ շոգենաւին շինութիւնը։

— Գերմանիոյ մեծ ռազմափորձերը, այս տարի Սիլէզիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան։

ՀՌՈՄ.— Պապին այն կոնդակը, որ Ֆրանսայի կաթոլիկներուն հրահանգ կուտայ թէ ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն Եկեղեցւոյ և Պետութեան բաժանման օրէնքին հանդէպ, երէկ ղրկուեցաւ Բարիզի Արքեպիսկոպոս կարդինալ Ռիշառի։ Այս վաւերագիրը պիտի հրատարակուի, երբ Ֆրանսայի բոլոր եպիսկոպոսները վերահասու ըլլան անոր պարունակութեանը։ Կ'ըսուի թէ այս կոնդակին մէկ քանի մասերը գաղտնի պիտի պահուին։

ԹԵՀՐԱՆ.— Նորընտիր վարչապետը Ռուսիայէն փոխառութիւն մը կնքելու կը պատրաստուի։

ՎԻԵՆՆԱ.— Աւստրիա-Հունգարիոյ Արտաքին գործոց նախարար Կոմս Կոլուխովսքի Օգոստ. 20ին հոս կ'սպասուի Վիգէլէ, ուր օդափոխութեան գացած է։

— Սաստիկ տաք կ'ընէ թէ՛ հոս և թէ՛ Պերլին։ Արեւահարութեան դէպքեր կը վկայուին։

ՔՈՓԵՆՀԱԿ.— Երէկ ցորեկ և գիշերը ամենաբուռն փոթորիկ մը տիրեց ամբողջ երկրին մէջ, և մեծ վնաս պատճառեց։ 8 հոգի մեռան և 80 տուն քանդուեցաւ կայծակնահար։

ՇԹՈՒԹԿԱՐԴ.— Երէկ իրիկուն երկրաշարժի ութը ցնցումներ զգացուեցան, երկու րոպէ տեւողութեամբ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՔՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	Օ.Ո.	$104.26\frac{1}{2}$
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	104.30
Երէկուան էն բարձր գինը	»	104.33
» էն վար գինը	»	104.25

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	ֆր.	146.25
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	$146.12\frac{1}{2}$
Երէկուան էն բարձր գինը	»	$146.37\frac{1}{2}$
» էն վար գինը	»	$146.12\frac{1}{2}$

Շիրքէթը Խայրիէ	Օ. Ո.	37.
Միթիլլիի Պանքա		6.—
Սելանիկի «	ֆր.	173.—

ՀՐԱՆՏ ԴԱՄԻԱՆՈՍԵԱՆ

ՊՈՄ ՏԸ ՖԻԿ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

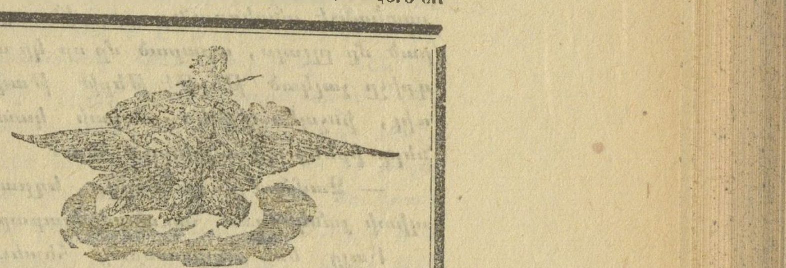

ՄԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԻՔ
մինչեւ որ չտեսնէք և չուսումնասիրէք խիստ աժան ապահովագիրները և խիստ առաւելութեան պայմանները

"ՖՐԻՏՐԻԽ ՎԻԼՀԷԼՄ"Ի
"Friedrich Wilhelm"
ԱՆՈՒՆՈՎ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ,
ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՊԵՐԼԻՆ, 1866ԻՆ
Կը գործէ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՅՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ուղղակի հսկողութեան տակ

Ապահովագրութիւն կեանքի, ընտանեկան, ժողովրդական և մանուկներու, հիւանդութեան եւլն. եւլն.

ՄԻՆՉԵՒ 1905 ԴԵԿՏ.Ի ՎԵՐՋԸ ԿՆՔՈՒԱԾ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
1,040,000,000 ՖՐ.
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐ (երեք հաշուով)
82,069,055 ՖՐ.
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ
117,268,910 ՖՐ.
ԳԱՆՁՈՒԱԾ ԱՊԱՀՈՎԱԳԻՆ ՄԻՆՉԵՒ 1905
25,403,875 ՖՐ.
2,015,988 հոգի ապահովագրուած են մինչեւ 1906 Յունվար 1

Ընկերութեան դրամատուները են
Օսմ. կայս. Պանքան
Րայխսպանքը (Գերմ. Կայս. Պանք.)
Ս. Պլայխրօտէր դրամատունը

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ
Ճ. Ա. ՃՈՆՍԸՆ ԵՒ ԸՆԿ.
J. G. Johnson & Cie
ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱՅԻՆ
ԴԻՄԱՑ
Թահթաքալէ խան, ՂԱԼԱԹԻԱ
Կ. ՊՈԼԻՍ

Արդիւնաւոր գործակալներ կը փնտռուին, առաջնակարգ յանձնարարականներ ներկայացնելու պայմանով։

ԲԵՐԱՑԻ ՊԱՐՈՆԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

ՄԵՂԱՅԱԳԻՐ

Ուր մեծայարգ բարոյախօս Երուանդ Թօլայեան մականուանեալն Կովաօչ, մազերը փեթթուելով, կուրծքը ծեծելով և ձեռները վրայ նստելով մեղայի կուգայ և լալահառաչ կը զղջայ բոլոր այն գրական մեղքերը զոր գործած է և կամ պիտի գործէ ներկային, անցեալին ու ապագային մէջ։ — Աստուած իր ուխտը ընդունելի արասցէ. ամէն։

— Մինչեւ այսօր ո՞ւր էիր, Թօլա՛։

— Կորսուած էի և գտնուեցայ։

Միշտ Ս. Գիրքէն խօսելով՝ Քրիստոսի «Անառակ որդին» եմ ես, որ ոչխարներու հօտը լքելով կը փախչիմ, բայց հովիւս (քաւո՛ն, սիրելի՛ Բասիմ, ձեզի պահ մը հովիւ ընելուս համար) զիս չալակը առնելով կը վերադարձնէ հայրական տունը, — ինչպէս սպառուիրած է Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս։

Մեղա՛յ, — աղաղակեմ և ասեմ, մեղա՛յ բոլոր այն անառակութիւններուն համար զորս ըսի ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք, մեղայ բոլոր այն բամբասանքներուն համար զորս հիւսեցի հայու կնիկներու մալազօֆին շուրջը. մեղա՛յ Պօմօնթի գարեջրատունը հոսեմ բալիգարլայէ մը կերած ծեծիս համար զոր չկերայ. մեղա՛յ այն քաշքշուքներուն համար զորս ըրի գրական աղբարիկներուս հասցէին. մեղա՛յ բոլոր այն անբարոյական նախադասութիւններուն և մերկապարանոց գրուածքներուն համար, որոնց աղտոտութիւնը իրապէս հասկցայ՝ Թաւշանճեանի յօդուածը կարդալէս ի վեր. մեղա՛յ այն լկտածութիւններուն համար որոնցմով ինծի դէմ վշտացուցի բոլոր հայ վարժուհիները. մեղա՛յ այն բոլոր մորմոքներուն համար զորս պատճառեցի սսկեպիս Խմբագրապետիս, որ զիս կը սիրէր այնչա՛փ որչափ նոր փեսայ մը իր հարսը և որուն հանդէպ գործեցի գրական... adultère մը, բայց անիկայ դարձեալ... Դատաստ. Խորհուրդին չը դիմեց. մեղա՛յ, մեղա՛յ, մեղա՛յ...

Վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ, և յաւէտ վա՜յ ինձ։

Գիտեմ որ սիրելի ընթերցողներս բացակայութեանս պատճառաւ ո՛չ արցունք թափեցին և ո՛չ կոչիկով պառկեցան և թերեւս գտնուեցան շատեր որոնք մինչուռս տեսնելով, գոհունակ «օ՜փ, ճէյք ազատեցանք» մը բացագանչեցին և որոնք վերադարձս նշմարելով՝ յուսահատական «ա՛յ, նորէ՛ն պիտի սկսինք» մը պիտի հեծեն լալագին։

Կ'երեւակայեմ հիմա գրական աղբարիկներուս այն խորունկ արհամարհանքը այս յարափոփոխ նկարագրիս մասին, որ թերեւս այլանդակ է և կը յաւակնէ անսկզբունք մարդուն արարած մը ըլլալս, արարած մը որ կը սիրէ գրիչը չալկած թերթէ թերթ թափառիլ, ինչպէս կ'ընեն մարտի կատուները իրենց պզտիկներուն հետ։

— Զամբնա՛ր այս մարդը, եղբա՛յր, պիտի յանկերգեն հաւանականաբար։

Բայց ես ճակատաբաց հետեւեալ պատասխանը կուտամ քննադատներուս.

— Պարոննե՛ր, եթէ ամէնայի... Թօլայեան չէի ըլլար և ընթերցողներս վրաս չէին խնդրենար։

(Համեստութի՛ւն, հո՞ս ես։)

— Դամէլէո՛ն... պիտի փսփսան դաւակցական շնչառով մը անոնք որ ինծի չե՛ն հաւնիր։

Սակայն այս մարդիկ կ'անգիտանան թէ՝ Դամէլէոնին մորթը փարա կ'ընէ, մինչդեռ իմ մորթս չեմ կարծեր որ ա՛յնչափ արժէք ունենայ։

Արդէն բոլորովին նո՛ր մարդ մը, նոր գրող մըն է որ կը ներկայանայ այսօր ձեզի...

×

Մի՛ փնտռէք։

Զիս կը ճանչնաք ա՛յնչափ որչափ կրնաք ճանչնալ Հօթենթօթցի պարոն մը։

Անունս՝ հիւսիսային բեւեռին չափ անծանօթ է ձեզի, մականունս՝ խաւարակուռն Ափրիկէի մէջ մնացած կոյս անտառ մըն է ուր ոչ ոք է մտած, իսկ ոճս — հակառակ ըսուած ըլլալուն թէ ոճը մարդը կը յայտնէ — դժբաղդաբար ոչի՛նչ կը յայտնէ իմ մասին։

Մէ՛կ բառով՝ այն էա՛կն եմ ես, զոր հելլէն իմաստասէրը ցորեկ ատեն լապտերով կը փնտռէր բազմամարդ փողոցներու մէջ, — մա՛րդ մը։

Երկու աչք ունիմ, երկու ոտք — (և ո՛չ չորս, et c'est quelque chose!) — մէկ բերան, երկու ականջ, գլուխ մը որուն ետին քիչ մը խելք կ'ենթադրեմ անշուշտ, — et c'est déjà trop!

Դրականութեան մէջ տող մը իսկ չեմ արտադրած և չկայ ընթերցող մը որ կարենայ յիշել կարդացած ըլլալ իմ արձակս կամ ոտանաւորս անցեալին, ներկային կամ ապառնիին մէջ։

Ուրեմն, գրականութեան մէջ ալ կոյս մը եմ, — մէյ մըն ալ թո՛ղ ըսեն թէ կոյսերը հազուագիւտ են հիմա։

Ու երբեք, — օհ! au grand jamais! — չպիտի համարձակէի գրիչը առնելով իջնել գրական հրապարակ՝ պաշտօնակից հաչակիկ յանդգնելով ինքզինքս ա՛յնչափ ականաւոր գրողներու — (զոր օր. Ենովք Արմէն, են.) — որոնք գոնէ հայերէն ուղղագրութիւնը չիտակ գիտեն, եթէ ասկեպկս խմբագրապետս, որ Բասիմ ներդաշնակ անունին կը պատասխանէ (երբ անշուշտ... զինքը կանչելու ըլլան) և որ ի պաշտօնական թերթին Մանզումէ, — որ եաբունճախ չէ այլ չավուշ ֆիզիմ է — խմբագրապետական գաւազանը կը բռնէ ձեռքը, բարեհաճած չըլլար խնդրել իմ ճղճիմ ու... ճահճային աշխատակցութիւնս։

— Սակայն, առարկեցի, ինչո՞ւ կ'ուզէք որ գրեմ, երբ մինչեւ այսօր չեմ գրած։

— Աւելի աղէկ, պատասխանեց ան, միթէ Միլտոն կորուսեալ դրախտը չը գրած՝ այդ հրաշակերտը գտա՞ծ էր։

— Բայց Միլտոն քերականութիւն գիտէր։

— Եթէ կը կարծես որ մեր այսօրուան գրողները քերականութիւն գիտե՞ն...

— Ուրեմն... Եղիցի կամք Քո, ըսի մեծանուն բարեկամիս, որուն պիտի պարտիմ օր մը իմ բոլոր համբաւս, փառքս և տաղանդս, եթէ օր մը «գրականութեան ապերախտ ասպարէզին մէջ» գոնէ համբաւ, փառք ու տաղանդ չահելու ըլլամ, քանի որ վըստահ եմ թէ... փարա չպիտի չահիմ հոն։

Ու երբ գրական վաժմ ասպարէզին մէջ՝ անսահման toupetն կ'ունենամ ձեզի ներկայանալու չաբաթ առտուընով, առտու մը ուր իմ սրամիտ նախորդս վարժեցուցած էր ձեզի աւելի միմոսական platներ հրամցնել, ամէն débutantի յատուկ trac մը կը սարսէ ազդերս։

Ու որովհետեւ անհուն հաճոյք մըն է Քրոնիկագրի մը համար ամէն բանէ առաջ ինքնիրմովը զբաղիլ, կը փութամ այս հաճելի զբաղումով պարապիլ պահ մը, որպէս զի ընթերցողներս հասկնան à quoi s'en tenir։

... Հազիւ քսաներկու գարուններ համբուրած են ճակատս, այտերս և թուշս (անօթինե՜րը!) և սակայն երբ տարիքս հարցնելու ըլլամ մէկու մը՝

— Քառասունըհի՛նգ, կը պատասխանէ անվարան։

C'est que— ինչպէս ըսած է Տիւմա Որդի— երեսուն տարու եղող և տարիքոտ երեւցող մարդիկ աւելի ճանչցած չա՛տ աւելի սիրած են կինը, քան այն մարդիկը որոնք տարիքոտ են և երեսուն տարու կ'երեւին։

Ուրեմն — եզրակացութի՛ւն — սիրած եմ կինը, այսինքն այն կինը որ ո՛չ քոյրս էր, ո՛չ մայրս և ո՛չ մեծմայրս, քանի որ ամէն մարդ չի կրնար Ֆեsrp մը ըլլալ։

Բերայի մայթերու վրայ... ծլած, ծաղկած և ծերացած, կը պատկանիմ այն endurci Բերացիներու դասակարգին, որոնք երբ գիշեր մը Սկիւտարի կողմը մնան, nostalgieէ կը բռնուին։ Կը սիրեմ Բերան ա՛յնչափ որչափ խըռպոտ սիրահար մը կը սիրէ իր տասնըհինգ տարու սիրուհին։

Կը սիրեմ Բերայի կիները, Բերայի օդը, Բերայի երկինքը, արեւը (արո՞ւ թէ էգ), փողոցները, քարե՛րն իսկ, — թէեւ այս վերջինները երբեք չեն կըշտացներ նոյնիսկ զիրենք ամէնէն աւելի սիրողները։

Պօմօնթի գարեջրատունը չեմ երթար երբեք և բնաւ չեմ սիրեր ծեծ ուտել Հոսեմ փալիգարեաներէ։

Հակառակ Բերացի ըլլալու, չունիմ Բերացիներու կարգ մը ունակութիւնները, — ու օրինակի համար, փողոցէն անցնող չէնք-չնորհք կնոջ մը ետեւէն երթալ կամ հարֆ նետել անոր, ինչ որ goujatութեան վերին աստիճանն է... ո՛չ միշտ սակայն։

Կը սիրեմ սիրոյ յայտարարութիւն ընել այն ամէն կնոջ, որ կ'ախորժի սիրոյ յայտարարութիւններուն զանազան ու զարմանազան տեսակներէն։ Ասկէ ոչի՛նչ կը կորսնցնեմ, ընդհակառակը երբեմն կը չահիմ։

Ասկէ վեց ամիս առաջ անբարոյական մէկն էի գուցէ. գոնէ զիս ճանչցողները ա՛յնպէս կ'ըսէին։ Սակայն, վեց ամսէ ի վեր, ա՛յնչափ բարոյալից մէկն եմ դարձած, որ նոյն ինքն գիսակ եթէ գերեզմանէն ելլէ, իմ քովս կը նսեմանայ։— Չէ՞ մի որ Ս. Օգոստինոս ալ սուրբ չեղած խոչոր մեղաւոր մըն էր, և Սրբուհի Մարիամ Մագթաղինացի սրբուհի չեղած՝ խոչոր մեղաւորուհի մը։

Հակառակ դեռատի հասակիս, — (Ծաղիկ հասակ պիտի ըսէի, սակայն չեմ ըսեր, Ծաղիկ կանանց յատուկ գրական գեղեցիկ հանդէսին réclame ըրած չըլլալու համար) ակռաներուս երեք քառորդ մասը թափած է և մազերուս թելերը՝ ակռաներուս նման՝ մէկիկ մէկիկ իյնալու զբաղած են, — յատկութիւններ գրչի մարդուն համար, որ կը նէրէ իրեն յանուն փորձառութեան խօսելու։

Մանզումէի չաբաթօրեայ Քրոնիկագրի պաշտօնիս բերմունքով՝ ամէն առտու կը կարդամ Մանզումէն, և քանի որ կը կարդամ Մանզումէն, բնականաբար կը կարդամ նաև Բիւրակնը, քանի որ կը կարդամ Բիւրակնը, կը կարդամ նաև Ծաղիկը, քանի որ կը կարդամ Ծաղիկը, կը կարդամ նաև Հանրագիտակը, և քանի որ կը կարդամ այս ամէնը, հետեւաբար պէտք է կարդամ նաև՝ օրին մէկը հրատարակուելիք Տէր-Յակոբեան Յակոբին Մանկական Թերթը։

...Ո՛րչափ ալ հաճելի ըլլայ ինծի անձնական կեանքիս մանրամասնութիւնները զբաղեցնել ձեզ, կարծեմ նոյնչափ հաճելի պէտք չէ ըլլայ ձեզի այս զրուցը, որով սպառելով որ հաճիք ձեր պօն-բուանը առ իմ վարած կեանքիս մասին, ցաւ ի սիրտ կը հարկադրուիմ վերջացնել գոնէ առաջին օրուան համար ինքզինքս քիչ մը նուազ գլուխ արդուկած ըլլալու դիտումով։

Եթէ Տէրը ուզէ և Խմբագրապետս կամենայ, ասկէ վերջը չատ ժամանակ ունիմ պարզելու ձեզի գաղափարներս, որոնք հակառակ առ Ցուլo ձգտումներ ունենալնուն, միշտ տրամաբանական կը մնան՝ բառին ամէնէն... միջակորեար իմաստովը։

Վերնագրիս ընտրութիւնը կը տալազներ զիս։ Ինչ վերնագիր գտնել Աստուած իմ։ Ահա sērs մը որուն մասնակից ըրի մեծանուն Խմբագրապետս։

— Դուն ո՞վ ես, հարցուց։

— Բերացի պարոն մը։

— Ուրեմն թո՛ղ վերնագիրդ ըլլայ՝ Բերացի պարոնի մը Օրագիրը։

Օրագիրիս մէջ պիտի յիշուին այն նօթերը միայն, որոնք կրնան հետաքրքրել Բերացի պարոն մը և այս նօթերուն շուրջը պիտի հիւսեմ բարոյալից (ո՞հ, քանիօն բարոյալից) խորհրդածութիւններս միշտ բերացիական չունչով մը, — cela va sans dire!

Թերեւս միայն բերացիները պիտի կարդան զիս. — Թերեւս։

Բերացի պարոն մըն եմ ես և չպիտի կրնայիք անչուշտ ակնկալել ինծմէ որ ըլլեմ Ջաննկուլաքցի պարոններուն համար գրեմ,

Շաբաթապատում Քրոնիկ մըն է այս, ուր բերացիական գրականութիւն մը ընել մտադրած է խոնարհաբար իրեն այս նոր գրողը, անուանեալ Երուանդ Թօլայեան, որ խաղը հանելով գործի կը սկսի՝ միտքը դրած ըլլալով ո՛չ աւելի նոր ասոր դպչիլ, ո՛չ սուրբ բարոյականի, ո՛չ ալ կնիկներուն, — ինչ որ քիչ բան չէ՛, խոստովանեցէ՛ք։

ԹԻՓԵՐ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ

Ուր Բերացի պարոնը խմատաւերական էթիւտ մը կը կատարէ ատամնաբոյժին վրայ, խնդրելով իր անձնական ատամնաբոյժէն որ չելլէ վրան առնէ իր ըսելիքները։

Բերայի մէջ բոլոր դիմացդ ելլողը կա՛մ բժիշկ է, կամ փաստաբան, կամ սիկուրթաճի և կամ քօմիսիօնճը և անիկայ որ ո՛չ բժիշկ է, ո՛չ փաստաբան, ո՛չ սիկուրթաճի, և ոչ քօմիսիօնճը, կրնաք վստահ ըլլալ թէ 100ին 100 ատամնաբոյժ մըն է ան։

Քալած ատենդ քիչ մը վեր նայէ՛ և ատամնաբոյժի թապելայէ զատ ոչի՛նչ պիտի նշմարես, իսկ եթէ տուներուն դռներուն ակնարկ մը նետելու ըլլաս, անպատճառ տանդիստի փլաք մը կայ հոն։

Ու ասոր մէջ ո՛չինչ կայ զարմանալի, քանի որ նոր վիճակագրութենէ մը հասկցուած է թէ աշխարհիս երեսը իւրաքանչիւր ակռայի համար մէկ ատամնաբոյժ կայ, — ձիերու, կովերու և եզներու ակռաներն ալ մէկտեղ հաշուելով։

Շատ ծնողքներ գիտեմ, որոնք իրենց նորածին մանուկին օրօրոցին վրայ նայելով կը խորհին. — «Զաւակս երբ մեծնայ տոքթոր պիտի ընեմ, փաստաբան պիտի ընեմ, կամ վարդապետ պիտի ընեմ։» Սակայն չկա՛յ, չէ՛ եղած ո՛չ ալ պիտի ըլլայ ծնողք մը, որ իր զաւկին ապագային վրայ խորհած ատենը, միտքէն անկիւնէն անցընէ. — «Զաւակս մեծնայ նէ՝ տանդիստ ընեմ։»

Բայց, պիտի խորհիք,, — ինչո՞ւ ուրեմն ա՛յսչափ ատամնաբոյժ կայ աշխարհիս երեսը, ա՛յնչափ չատ որ ամէնն ալ պարապ կը նստին։

Ատամնաբուժութիւնը արուեստ մըն է, ո՛չ կոչում, և չեմ կարծեր որ ատամնաբոյժ ըլլալու համար մարդ «սրբազան հուր»ի պէտք ունենայ, քանի որ ակռայ քաշելու և ուրիշին բերնին հոտը մաքի ընելու մէջ հոգեկան ո և է հաճոյք կամ գոհունակութիւն չեմ կըրնար նշմարել։

Դպրոց յաճախած հին օրերուս՝ մեր դասարանին մէջ ամէն տղայ մէյ մէկ բանի կը բաղձար. — մէկը կ'ուզէր բանաստեղծ ըլլալ, միւսը վաճառական, անդինը՝ չեմ գիտեր ինչ, սակայն չկար նոյն իսկ կէս հատ որ ապագային տանդիստ ըլլալու երազը չինէր ինքնիրեն։

Արդ, տեսէ՛ք թէ մարդ ինտո՛ր տանդիստ կ'ըլլայ։

Ծնողքը իր զաւակը Եւրոպա կը ղրկէ բժշկութեան, վիրաբուժութեան, կամ փաստաբանութեան հետեւելու համար։

Տղան երկար տարիներ կը հետեւի... աղուոր կիներու փէշերուն։

Ծնողքը միշտ դրամ կը ղրկէ՝ սպասելով որ օրին մէկը իրենց զաւակը մեծ բան մը պիտի ըլլայ։

Սակայն տարիներ կ'անցնին և հայրիկը կը սկսի ձանձրանալ ամսական ղրկելէ։

Ասոր վրայ բժշկութեան կամ փաստաբանութեան ուսանողը կը խորհի թէ վերջապէս պէտք է կացինի մը կոթ ըլլալ։ Կը մտածէ թէ բժշկութիւնը չատ դժուար է, փաստաբանութիւնը չատ երկար, և չո՛ւտ մը վարպետ ելլելու մէկ հատիկ արհեստ մը գտնէ, որ է ատամնաբուժութիւնը։ Եւ այս կերպով ատամնաբոյժ մըն ալ կ'աւելնայ ատամնաբուժերու միլիոնաւոր լէգէոնին վրայ։

Ասոնք առաջին կարգի տանդիստներն են. կը մնան երկրորդ կարգինները։

Բարիզէն, Ամերիկայէն վկայեալ ատամնաբոյժը իր քովը աշկերտ մը կ'առնէ, — երկրորդական թաղային վարժարանի մը հազիւ քառորդ ընթացքը աւարտած պատանի մը։

Այս տղան օրն ի բուն ատամնաբոյժին ադըլիէին մէջ ճանճ կ'որսայ, կ'աւլէ, վարպետին սուրճ կ'եփէ, ակռայ քաշել տալու եկողներուն ճիչերը և աղաղակները կը լսէ, քառուցուկը տաքցնէ և չաբաթական մէճիտ մը կ'առնէ, ան ալ ոչ ամէն չաբթու։

Եւ օրին մէկը՝ երբ ձանձրանալու ըլլայ ա՛լ սուրճ եփելէ և քառուցուկ տաքցնելէ, ինքնիրենը կ'որոշէ վարպետ ելլել, տանդիստի փլաք մը չինել կուտայ ինքզինքին, դրանը քով կը կախէ և ալ... յաճախորդի կը սպասէ։

Երբ խանութին առջեւ բազմութիւն նշմարէ, գոյութիւնը զգացնելու համար, անմիջապէս պատուհանին քով կը տանի ջուր եռացնող գործիքը, և պատուհանէն դուրս մեծ ֆչրտուքով թող կուտայ խլիմին չոգին՝ իր վրայ հրաւիրելով անցորդներու ուչադրութիւնը։ Նոյն իսկ ատամնաբոյժներ կը ճանչնամ որոնք յատուկ մարդիկ վարձած են առտուընէ մինչեւ իրիկուն խլիմը պարպելու համար։

Եւ որովհետեւ գործի մարդ է ա՛լ, դրամօժիտով աղջիկ մը փնտռելու կ'ելլէ։

...Տանդիստի թապելան ո՛րչափ խոչոր ըլլայ, յաճախորդները ա՛յնչափ առատ կ'ըլլան։ Ահա թէ ինչո՛ւ ատամնաբոյժներու թապելաները չորս քիլոմէթրօ երկայնութիւն ունին։

Ատամնաբոյժը մէճիտ մը կ'առնէ մէկ ակռայ քաշելու համար. Թէեւ ատամնաբոյժ ալ կայ որ մէկ սիլիֆ քառորդի մը մօտ է և եթէ օրական քաշուելիք տասը ակռայ ըլլայ հարիւրական փարայէն ալ կը քաշէ։

Ատամնաբոյժը երբ յաճախորդի մը օձիքէն բռնելու ըլլայ, ա՛լ անկէ կ'ուզէ հանել իր պարապ նստած օրերուն օրականները.— Ատամնաբոյժի մը սէրմայէն չա՛տ չա՛տ տասը ղրշ. է, բայց հինգ ոսկիէն պակաս չառներ։

Ատամնաբոյժերու գործերը խիստ առատ են և տանդիստ կը ճանչնամ որ յաճախ ամսական ակռայ մը իսկ չունենար քաշելիք։

Եւ դարձեալ ա՛յնպէս կը ձեւացնէ որ ակռայ քաշէ և ակռայ չինելէ գլուխը քերելու ժամանակ չունի։

Անցեալ տարի ճի՛չդ այս տեսակ ատամնաբոյժ մը ունէի։

Ամէն անգամ տունը երթալուս՝ հեռուէն կը նշմարէի զայն պատուհանին առջեւ նստած՝ ակռայի ցաւէ բռնուած մարդու սպասելով։

Սակայն իմ սառւերս տեսնելուն՝ անմիջապէս անյայտ կ'ըլլար պատուհանէն՝ սատանան տեսածի պէս։

— Հրամմեցէ՛ք, կ'ըսէր աչկերտը դուռը բանալով, վարպետս քիչ մը զբաղած է, հիմա կուգայ։

Ու չէնք-չնորհք քառորդ ժամ մը «Սպասման Սրահին մէջ» սպասելէս վերջը՝ մեծազբաղ ատամնաբոյժս կը յօժարէր վերջապէս գալ զիս գտնել։

— Ա՜, ներեցէ՛ք, սա միջոցին չատ գործ ունիմ։

Ու այս խաղատաղկութիւնը կը կրկնուէր ամէն անգամուն և ես ամէն անգամուն կը կլլէի, թէեւ աչկերտը որ ապագային կրնար ինծի քար հանել ի հանմածվարածութիւն՝ լռելեայն կը խոստովանէր ինծի թէ վարպետը առտուընէ մինչեւ իրիկուն ճանճ կ'որսայ։

Ինչ կ'ըսես, տանդիստի true!, եթէ մարդը ճշմարտապէս յաճախորդ չունէր, գոնէ այդ պատրանքովը կ'ապրէր. չէ՞ք կարծեր որ իմ կողմէս անգթութիւն մը եղած պիտի ըլլար զինքը յուսախաբ ընել։

... Եթէ ատամնաբոյժի արհեստը ունի իր անպատեհութիւնները, սակայն անոր առաւելութիւններն ալ կան։

Օրինակի համար, ամենապարզ sans facon ձեւով մը անիկա չատ անգամ առիթը կ'ունենայ ափերուն մէջ առնելու ամենագողտրիկ այտերը և բերանը դեռատի գեղուհիի մը, որուն երեսը իսկ չենք համարձակիր նայիլ մենք՝ պարզ մահկանացուներս։

Ու ինչ գոհունակութիւն է ան, երբ գեղանի տիկինի մը ցաւերուն վերջ կուտայ՝ անոր խորին երախտագիտութեանը և չնորհապարտ ժպիտին արժանանալով։

Ասոր փոխարէն չատ մը պառաւ կիներու ալ բերանը կը բռնէ. այս ալ իր պատիժն է։

Տանդիստը ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ ունի. օրինակի համար գիտէ թէ՝ այնինչ գեղանի օրիորդին բերնին մէջ հինգ ակռայ կայ պակաս, չորս ակռայ փտած և երկու հատ լեցուած։ Գիտէ նաեւ թէ այնինչ գեղանի տիկինին մարգարտաչար զմայլելի ակռաները... իր ադըլիէէն ելած են։

Ահա՛ թէ ինչո՛ւ ատամնաբոյժն ալ խոստովանահօր չափ պէտք է գաղտնապահ ըլլայ. ապա թէ ոչ ո՛րչափ ամուսնութիւններ կէս ճամբան կը մնան, ինչու որ չատ ախորժելի բան մը չէ հարկաւ առնել կին մը՝ որուն լինdերը կարմիր քաուչուէ են։

Այս պարագան ինծի կը յիշեցնէ բարեկամներէս մէկուն յուսահատ վիճակը, որ եկաւ զիս գտնել ամուսնութեանը հետեւեալ օրն իսկ։

— Երեւակայէ՛, բարեկա՛մ, գլխուս եկածը։

— Ինչ եղաւ, արդեօք ամուսնութիւնդ դժբաղդութի՞ւն մը եղաւ քեզի։

— Այո՛։

— Արդեօք տիկինը...

— Չէ՛, կարծածդ չէ՛, երանի թէ ա՛ն ըլլար, այլ աւելի ծանր։

— Ի՞նչ կ'ըսես, արդեօք մեռա՞ւ։

— Երանի թէ ա՛դ ըլլար։

— Քեզի խաբե՞ց։

— Երանի թէ ա՛դ ըլլար։

— Հապա ի՞նչ է յուսահատութեանդ պատճառը։

— Տե՛ս, երէկ իրիկուն հիմնենակ սենեակը մտած ատեննիս չէնք չնորհք հանուեցաւ...

— Է՛...

— Գաւաթի մը մէջ ջուր լեցուց։

— Խմե՞ց։

— Չէ՛, այլ բոլոր ակռաները մէջը դրաւ։ Եւ այս բանին համար օրէնքը ամուսնալուծում չէ սահմանած։

— Հարկա՛ւ, քանի որ օրէնքին սահմանուած ատենը մարդիկ ակռայլիկ չէին։

Ու, իրօ՛ք, ահռելի էր յուսահատութիւնը բարեկամիս, որ կ'անգիտանար թէ... ակռայլիկներու առատութեան մէջ կ'ապրինք կոր։

Ատամնաբուժերու սալօնները անցուցած երկար ժամերուս միջոցին ինծի անպատում մխիթարութիւն մը եղած է հաճելի ներկայութիւնը գեղանի տիկիններու և մատաղատի օրիորդներու, որոնք ակռայ չինել տալու կուգան։

— Օ՛խ, կը մտածեմ ինքնիրենս, եթէ ես ակռայ չունիմ, գոնէ սրւոնք ալ ինծի պէս են։

Ասոնց փափուկ ու գողտրիկ բերաններուն մէջ ալ կը մտնէ ահռելի տաք քառուցուն՝ բերնին կաղապարը առնելու համար և յետոյ անդիի՛նը, ատամնաչա՛րը, որ ո՛րչափ ալ ոսկիէ կամ մարգարիտէ չինուած ըլլայ, դարձեալ ատամնաչար է, բերաններու չարչարանքը, կերակուրին դահիճը՝ որ կ'արգիլէ մեր կերածէն համ մը առնելու, խօսակցութեան խոչընդոտը՝ որ յանկարծ մեր բերնին մէջ իյնալով մեր ըսելիքը կ'ընդմիջէ. — անպիտա՛նը։

Մեր հայրիկները և մեր մամիկները ատամնաչարին ի՛նչ ըլլալը չեն գիտեր եղեր, — երանելի՜ մահկանացուներ։

Հապա ասոր աւելորդ ծա՞խքը։ Իմ մասիս՝ տարին երկու անգամ ակռաներս կը կոտրեմ և տարին երկու անգամ ատամնաչար չինել կուտամ։

Մէյ մըն ալ կ'ըսեն որ մեր պապերը դրամի տէր կ'ըլլան եղեր։

Միթէ անոնք ակռաներու փորձանքը ունէի՞ն։

ՀԻՄԷՆԵԱՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ

«Ծաղիկ» կնոթերթը ընկերային պատշաճութեան մասին հարցում մըն էր ուղղած իր ընթերցողներուն թէ՝ «Էրիկնիկ կրնա՞ն ուրիչ ներկայութեանը զիրար համբուրել։»

Շիտա՛կը չեմ գիտեր։

Միայն թէ մեր դէմը չորս տարիէ ի վեր կարգուած և միշտ առաջին օրուան չափ սիրատոչոր ամոլ մը կար, որ Ծաղիկին այս հարցումը չատ պարզ կերպով մեկնած էր։ — Այս ամոլը ամէն օր պատուհանին առջին զիրկընդխառն՝ կը հոտուրտար իրար, աղաւնիներու նման բերան բերնի։

Չէք գիտեր թէ ո՛րչափ գայթակղութեան առարկայ եղած էր այս ամոլը հանդէպ մեզի, որ մեր հին նախապաշարումներուն մէջ կը սիրենք ապրիլ տակաւին և կ'երեւակայենք — թերեւս իրաւամբ — թէ սիրային ցոյցերը — նոյն իսկ անոնք որոնք տէրտէրին օրհնաւոր կնիքը կը կրեն — պէտք է գաղտուկ կատարուին, ապա թէ ոչ կը մեղանչեն պատշաճութեան դէմ։

— «Քա՛, սըւոնք խիպ ամօթ բռնած բանը հի՛չ չունի՞ն», կը յանկերգէր տան տիրուհիս, որ երբեք պատուհանին առջին այս տեսակ բաներ չէր ըներ էրկանը հետ։ Դիտմամբ աչուըներս բացած կը նայէինք այդ ամոլին՝ կարծես ըսելու համար անոնց.

— Է՛, քիչ մը նուազ եռանդ, մենք հոս ենք, չէ՞ նե՛ ներս քաշուեցէ՛ք։

Սակայն, կ'երեւի թէ անոնք բնաւ մեզի մարդու տեղ չէին դներ, քանի որ առանց իսկ ուշադրութիւն դարձնելու մեր կողմը, կը չարունակէին։

Իրա՛ւ, հիմնենաւ համբոյրը աշխարհիս ամէնէն մաքուր, սուրբ և վսեմ բանն է, թէեւ ոչ ամէնէն... անմիքրօպը։

Իրա՛ւ, զոյգ մը ամուսիններ կըրնան ուզածնուն չափ տաոդակօրէն իրար համբուրել՝ բարոյականի դէմ ոչինչ ընելով, քանի որ ամուսնութիւնը այս համբուրումին ազատ անցագիրն է։

Իրա՛ւ ո՛չ ոք կրնայ արգիլել ամուսնի մը իր կնիկը համբուրելէ, մինչեւ այն ատեն որ պիտի գոհանայ լոկ իր կնիկը համբուրելով։

Իրաւ, աչխարհիս ամէնէն գեղեցիկ ու բանաստեղծական տեսարանն է տեսնել էրիկ կնիկ մը՝ որ փոխանակ իրարու գլուխ պատռելու՝ ինչպէս սովորական է, կը նախընտրեն իրար չօլել։

Իրա՛ւ, վերջապէս, — բոլոր ասոնք արեւի չափ պայծառ են և Պայծառ տուտուրին չափ լանկառոզ. սակայն միթէ չատ աւելի պատշաճ չէ՞ կրնար նըկատուիլ որ բոլոր այս ճշմարտութիւններուն անհերքելիութիւնը հաստատելու մեր աչքերէն հեռու, փոխանակ գալու մեր աչքերուն առջեւ պարզելու բաներ, որոնք միայն զիրենք կը հետաքրքրեն, քանի որ աշխարհիս մեծագոյն փափկանկատութիւնն է լռեան չուտխ զուուճանին դիմացը և փառաւոր ճաչ մը չընել՝ չորս օրէ ի վեր չոր հացով կշտացող անօթիի մը առջին։

Պիտի առարկէք թերեւս թէ այդ ամոլը պէտքը կը զգայ աշխարհին քարոզելու որ էրիկ կնիկ իրար կը սիրեն և երբեք պէտք չունին Դատաստ. Խորհուրդին դիմելու։

Աղէ՛կ, սակայն աս ալ միթէ խոչոր անքաղաքավարութիւն մը չէ՛։

Ի՞նչ հարկ այս բաները հասկցնել ուրիշներու, որոնք իրար չեն սիրեր և ամէն չաբթու Դատաստ. Խորհուրդին կը դիմեն։

Փա՛ռք Աստուծոյ, նախապատմական դարերու մէջ չենք ապրիր, ուր մարդիկ ո՛չ տուն ունէին ո՛չ սենեակ, և պարտաւոր էին՝ իրենց ամէնէն intime գաղտնիքները հրապարակաւ և բաց երկինքին տակ կատարելու։

Հիմակուան մարդիկ տուն ալ ունին սենեակ ալ, ինչպէս նաեւ բազմոց ու անկողի՛ն և պատուհանները կը կրեն վարագոյրներ, որոնց պաշտօնը յայտնի է ամէնուն։

×

Այլ ի զո՛ւր։

Մեր բոլոր տրամաբանութիւնները «Ձայն Բարբառոյ յանապատի» կը մընային և մեր դրացի ամոլը կը չարունակէր պատուհանին առջին տալ իր չահեկան ներկայացումները, առանց ո և է սայլըի, ներկայացումներ, որոնց Téatre Rosseի խաղերուն մէջ ալ կարելի չէ հանդիպիլ։

Եւ սակայն որովհետեւ համբերութիւնը չափ մը ունի, un beau matin դացի գտնել դիմացի սիրելի պարոնը, որ իր կնոջը կողմէ սիրուած ըլլալու անպատմելի ու հազուագիւտ երջանկութիւնը ունէր, ինչպէս նաեւ այդ իր երջանկութիւնը ուրիշներուն գլուխը խօթելու անդիմադրելի մարմաջ մը։

— Ո՛, սիրելի դրացիս, ըսի, ձեր հիմնենեան երջանկութիւնը մեզի ամէնքս խիստ երջանիկ թողած է. սակայն արդեօք չէ՞ք կրնար այդ երջանկութեան ցոյցերը մեր քիթին տակը չընել, մտածելով որ կրնան գուցէ գտնուիլ ուրիչ ամոլներ, որոնք ձենէ նուազ երջանիկ, ձեր երջանկութեանը նախանձելու զօրաւոր պատճառներ կրնան ունենալ, որով դուք ալ նազարի կրնաք գալ՝ ձեր երջանկութեանը գլխուն կապոյտ պօնճուկ կախած չըլլալով։

Երջանիկ ամուսինը կարեկցական ակնարկ մը ուղղեց ինծի.

— Սիրելի՛ պարոն, Եւրոպայի մէջ ասանկ է։

Ասկէ հիանալի պատասխան... փարա մը չըներ։

Քանի որ Եւրոպայի մէջ մաչիկ կը պարեն, մենք ալ պէտք է մաչիկ պարենք, քանի որ Եւրոպայի մէջ կիները փողոցը՝ թեւերնին լուացարարուհիի նման վեր սօթթած կը պտտին, մենք ալ պէտք է նոյնը ընենք. քանի որ Եւրոպայի մէջ Պ. Կալլէն Մէրէլլի համար կը մեռնիկանայ, մենք ալ հոս պէտք է մեռնիկանանք Բոււրալ տուտուրին համար. քանի որ Եւրոպայի մէջ ամուսինները հրապարակաւ իրար կը գըրկեն, պէտք է որ նոյնը ընենք կապկօրէն...

Ու հիմնենեան այս հրապարակային սիրաբանութիւնները ուրիշ կենսական վնաս մը ունին ինծի նման ամուրիներուն. չէ՞ մի որ մենք՝ այս երջանիկ ամոլներուն սիրային ցոյցերը տեսնելով՝ տարուած պիտի համոզուինք թէ երջանկութիւնը պէտք է ամուսնութեան մէջ փնտռել և պիտի երթանք չուտ մը մէկ մէկ ամուսին գտնել մեզի։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Փ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ